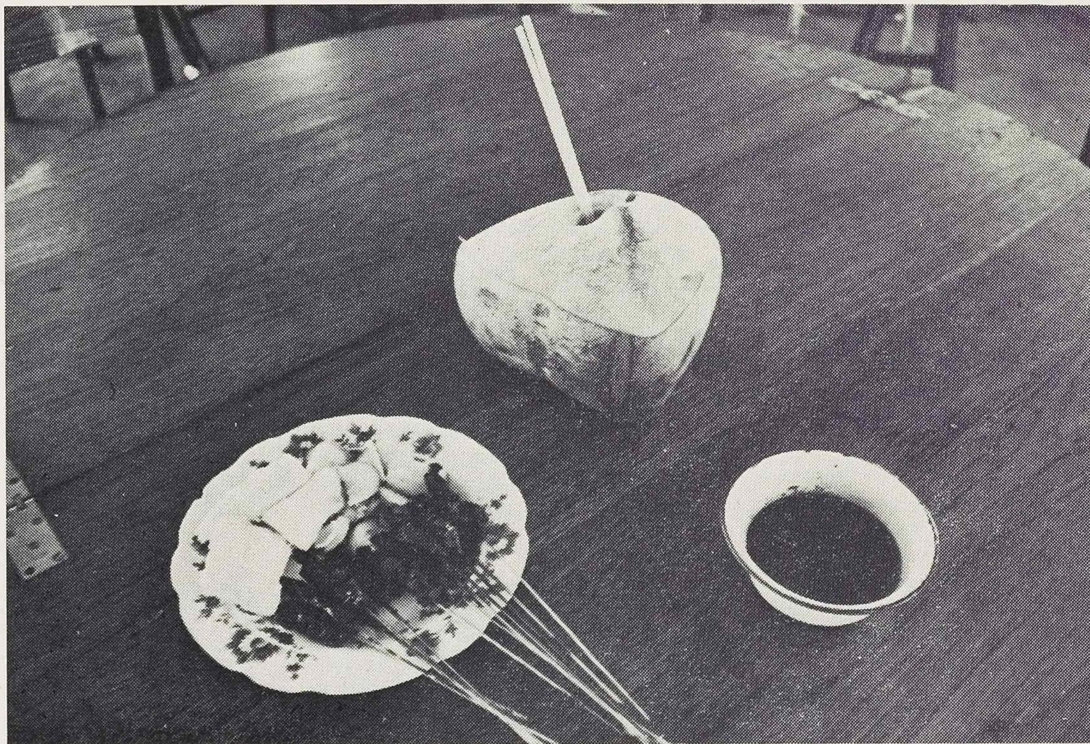



18e JAARGANG No. 1 15 JULI 1973 - ƒ 1,50

# tong tong

HET ENIGE INDISCHE BLAD TER WERELD



*(Foto Rogier J. Boon)*

VAKANTIESLUITING
TOKO - BOEKHANDEL
15 juli-15 augustus

# BIJ DE VOORPLAAT

## Op zoek naar essentie

Na bijna twintig jaren weggeweest te zijn van zijn geboorteland en verwend geweest te zijn met alle sociale en culturele rijkdommen van een gevarieerd leven in Europa en Amerika, vond Rogier in dit stilleven een stukje **waarachtig geluk** terug dat alleen de ware Indischman begrijpen kan.
Een eethoekje in een simpele kedai nasih (eettentje) in een rustiek, achteraf straatje. Geen wijdlopige menukaart, geen tafelkleed en servet, ja zelfs geen bestek! Een naakte, schoongewreven djatihouten tafel, gewoon naar hout ruikend (dus niet naar boenwas), twee prachtig gepoetste koperen scharnieren van de klaptafel, een email kommetje met boemboe saté (haroem en pedes!), een royaal bord met saté-lontong, een vers gekapte degan (jonge cocosnoot). Pas na vele jaren van schijnbaar nooit tevreden, steeds luxueuzer eten van ontelbare variaties komt een tijd dat men gewoon **moe** is van die rusteloze eet-overtrefferijen. Die bovendien op de een of andere manier mechanischer en eentoniger worden. En zeker veel van hun rijkheid verliezen, nu we in krant en TV voortdurend vernemen van de onmenselijke honger die elders in de wereld geleden wordt en ons met onze eet-weelde gewoonweg indecent maakt! Terwijl zelfs de hardste scepticus weet dat we inderdáád rekening moeten houden met een toenemende vermindering van onze wereld-voedselvoorraden. Terwijl zo'n korzelig weggeduwde herinnering aan de miljoenen broden die maandelijks in Nederland naar de vuilnisbelt verhuizen al evenmin bevorderlijk is voor onze eetlust!

*

Hoe dan ook: Zo'n eenvoudige maaltijd onder totaal andere omstandigheden en bij totaal andere smaken dan de Europese, maakt ons ervan bewust dat wij om menselijker en verantwoordelijker te leven, een belangrijke stap doen naar het oplossen van de moeilijkheden van de hele wereld, als wij **a.** afstand doen van het begrip "méér", **b.** afstand doen van het nog steeds onbewust aangehouden leefpatroon dat wat Westers is leidinggevend hoort te zijn. Omdat er leefpatronen kunnen zijn, die **wezenlijk** gezonder en beter zijn dan de onze.
Ik grijp nu nog even terug naar bijgaande foto, die wij plaatsten in ons kerstnummer van 1971. Bij het artikel "De Eindstrepen", waarin wij nadrukkelijk wezen op de gevaren die onze mensheid bedreigen door onze eigen "rakoesheid". De foto werd vele jaren geleden gemaakt door Herman Bongers, die vroeger al getroffen was door de haast regale eenvoud, waarmee dit beeld het begrip "eten" direct, zuiver en totaal gespeend van overbodige begrippen als rijkdom, veelheid en beschaving onder onze aandacht brengt. Pas als wij ons evenals Rogier heroriënteren op de fundamentele **essentie** van het eten, evenals naar vele andere beschavings-**essenties,** in onze tijd van overdaad alle kanten uit, zijn wij wérkelijk op weg naar een beter leven.
Wonderlijk dat nu ook een oud strijdpunt in de Arabische filosofie tot herleving zal moeten komen, namelijk van de tegenstelling tussen Essentie en Existentie, waar Europa schijnbaar nog steeds limietloos met de filosofie van het existentialisme bezig is...... en er schijnbaar niet uit komt......

T.R.



*.... De haast regale eenvoud, waarmee dit beeld het begrip "eten" direct en zuiver onder onze aandacht brengt .....*



OPROEP

Mv. J. v. Oortmerssen-van 't Hof, Dedemsvaartweg 392, Den Haag, tel. 070-666354 zou gaarne voor een Indonesische dame in Jakarta willen weten of de Heer **Gerritsen** (vroeger leraar op de Manggarai-Mulo, Meester Cornelis) en de Heer **Portier** (vroeger belastingambtenaar in Semarang) nog in leven zijn.


**tong tong**

**ONAFH. IND. TIJDSCHR. — 18e JAARG. No. 1**
**Pr. Mauritsl. 36, Den Haag - Telegramadres: Tong Tong Den Haag - Tel. 070-54.55.00/54.55.01 - Giro 6685**
**Uitgave: Publ. en Handel Mij Tong Tong B.V.**
**Directie: Lilian Ducelle**
**Administratie: Th. A. Scheulderman**
**Redactie: Tjalie Robinson, Lilian Ducelle, Ch. J. A. Manders, J. H. Ritman, G. H. Bartman.**

Verschijnt de 1ste en de 15e van iedere maand
Prijs per nummer *f* 1,50. Abt Nederl.: kwart. *f* 8,50, halfj. *f* 17,—; jaar *f* 34,—. Abt. Europa: jaar *f* 37,—
**Buiten Europa:** jaar *f* 42,—.
Abt. (per jaar en per luchtpost): Australië en Nw. Zeeland *f* 78,—; Indonesië *f* 63,—; Z.-Afrika en Z.-Amerika *f* 63,—; Canada en Ver. Staten *f* 53,—; Maleisië, Singapore en India *f* 63,—; Suriname en Antillen *f* 53,—.

**ZOEKT OP BASIS VAN DE NUTTIGE ERVARINGEN IN DE GORDEL VAN SMARAGD NIEUWE INTERESSEN IN NEDERLAND TE WEKKEN VOOR DE TROPENGORDEL.**

*

ALLE ABONNEMENTSGELDEN ZIJN BIJ VOORUITBETALING VERSCHULDIGD.

ADVERTENTIES KUNNEN ZONDER OPGAAF VAN REDENEN GEWEIGERD WORDEN.

# DE ACHTTIENDE RONDE

Vorig jaar vergat ik door mijn reis naar Indonesië op tijd de nieuwe jaargang in te luiden (en schreef Jan Ritman een halve maand te laat "Sweet Seventeen" ter aankondiging van de 17e jaargang), maar dit jaar zijn we op tijd. Al zijn we niet zo vrolijk als het vorig jaar. Maar daar is de tijd ook wel naar, zal iedere lezer moeten toegeven.
We hebben er dit keer dus maar boven gezet 18e RONDE, want het hele bestaan van Tong Tong (zeventien lange jaren lang) is één moeizame bokswedstrijd geweest en bij het aanbreken van het 18de jaar voelen we ons als een vuistvechter die de zoveelste ronde van vuistslagen in gaat en bij wijze van spreken zijn botten voelt kraken om van gekwetste tederder delen nog maar te zwijgen.
Maar evenals bij een échte bokser weten we kalm wat ons te wachten staat (omdat we dit bestaan immers verkózen hebben). We gaan dus ook de 18de ronde onbevreesd en strijdvaardig in. Al realiseren we ons even kalm dat de voorbije zeventien ronden ons niet "in onze kouwe kleren zijn gaan zitten", maar dat bovendien de Tijd onbarmhartiger is dan ooit. In feite is deze tijd slechter en zelfs genadelozer dan de tijd toen we ons bestaan nét begonnen! De zich voortzettende inflatie en de harteloos herhaalde loonronden maken het voor de kleine ondernemer (en Tong Tong IS een kleine zelfstandige!) onmogelijk om een haalbare exploitatie op te zetten. Kleine ondernemers gaan in deze jaren bij dozijnen tegelijk failliet. En als in dit ruige weer zelfs ruige zaken als echte Hollandse over de kop gaan, hoe dan zo'n "aloes" plantje uit de Tropen!

*

Bekijken we de plaats van Tong Tong in breder verband, dan zien we dat - wélke echte of vermeende fouten en tekorten men ons ook aanwrijft - daarnáást geen enkele andere onderneming van Indischgasten (althans met zo'n grote kring van meer dan zes duizend actieve verbondenen) zoveel daadkracht ontwikkeld heeft als Tong Tong. Maar dat ook de ontelbaar velen die zich "opgelost hebben in het Nederlanderschap" in dit nieuwe bestaan geen karakteristieke sociale inbreng in de Nederlandse maatschappij hebben gedaan. Het zich verlost hebben van Indische identiteit en herkomst heeft dus **geen** creatieve hergeboorte met zich meegebracht. Men is zelfs "meer verdwenen dan ooit".
En van Den Haag, nog steeds het "grootste Indische conglomeraat ter wereld" zal over een jaar of tien niets meer herinneren aan het leven, ja zelfs het bewustzijn of "het historische litteken" van de Indische burgerij van thans. Geen schenking van de burgerij van b.v. een "Indische vleugel" aan het stedelijk museum, geen Indische leesbibliotheek, geen kulturele kring met een **scheppende** kring, hoe klein ook, geen gedenkplaat in welke muur ook, nóch voor de bestuursambtenaar, noch voor de planter of welke andere verdienstelijke Indischman ook.
Verreweg de meesten hebben wijselijk de vlucht genomen in een Nederlanderschap dat "het Indische verleden beschaamd vergeet" en de pers doet met een uitgestreken farizeisch gezicht mee aan de discriminatie door nooit als er complimentjes uitgedeeld moeten worden, de Indische herkomst te noemen. Zelfs de geboorteplaats niet. Zoals onlangs ook nog bleek bij het herdenken van Sophie Stein, het Indische meisje, dat als Moeder Doorsnee in de hoorspelserie "De familie Doorsnee" miljoenen luisteraars geboeid en ontroerd heeft. Te deksel, wat een onverbeterlijk hypocriete maatschappij is dit! Wat Indisch is, wordt schaamteloos gepresenteerd als "eigen", zonder een dankje aan het verleden!
Het spreekt vanzelf dat er voor de Indischman in de maatschappij, waar hij alleen meeloper is, naast het routinewerk alleen maar tijd is voor "omong kosong en roddel", net als destijds in Indië. Waar men zich van los heeft menen te kunnen maken door zich op te lossen in de Nederlandse maatschappij...... die in hoofdzaak een roddelgemeenschap **in het kwadraat** is (denk maar aan het geruzie en geklap openlijk voor de TV)! Terwijl veel van wat als eruditie of cultuur gepresenteerd is, zó voos en leeg is, dat het zelden of nooit buitenlandse maatstaven haalt. Zelfs het oordeel over Indische mensen berust op kleine achterklap! Kleinburgerlijkheid overal waar het oog kijkt en het oor luistert. Neem bombast en imitatie weg en er blijft niets over.
En wat de Indische groep betreft: we staan ontsteld als we denken aan alle talent, die in al deze jaren verloren gegaan is, terwijl er zo enorm veel **levends** opgebouwd had kunnen worden, én in Indonesië, én in Nederland én in de toekomst! Of - bij het desnoods "helemaal Nederlander worden" - als we hadden willen deelnemen aan de talrijke sociale en culturele activiteiten van Nederland **buiten** ons beroep - misschien hadden we een eigen zend-schip gehad naast de "Veronica", misschien een brede organisatie voor steun aan nederlandse kerkhoven in Indonesië, i.pl.v. zoals nu alleen maar kankeren op Indonesië en **zelf niets doen;** we hadden specifiek Indische bejaardentehuizen kunnen maken of leuke kindervacantiekolonies voor "eeuwig" naar eigen inzicht en smaak, enz. enz. enz.
Maar we hebben onze bestaanskoek helemaal alleen opgegeten. Er is niets gezaaid; er zal ook niets groeien, laat staan geoogst worden. Alleen die idiote Tong Tong gaat in zijn eentje een soort bokswedstrijd beginnen, die al verloren is vóórdat hij begonnen is. Al zal er in later decennia opeens tussen vele vergeelde, beduimelde geschriften iets "on-Hollands" gevonden worden van een wonderlijke en ontroerende originaliteit: een soort nieuwe verhalen van Sindbad de Zeeman en Ali Baba en het Vliegende Tapijt. En dat is dan een vergeten jaargang van Tong Tong! Tsk-tsk-tsk, ik verwijt **niemand** wat - het totaal is té absurd en grotesk om er nog schuldigen voor te zoeken. Dit heeft zo moeten zijn als een wonderlijke speling van het Lot.

*

Het mag intussen de lezers van Tong Tong tot voldoening strekken dat ons "Clubje van Zes Duizend Man" wél wat tot stand gebracht heeft dat ons voorbij zal leven, ook al beseft NU niemand hoeveel dat geweest is. En in elk geval de moeite waard was om er achttien ronden lang voor "in de ring" te komen ......als we deze achttiende ronde hálen!

T.R.

---

## NIEUWE DIRECTIE

Op 23 Juni werd de jaarlijkse Algemene Vergadering gehouden van de B.V. Tong Tong, waarop o.m. de mutatie in de directie werd behandeld, die de wijziging tot stand heeft gebracht in de "masthead" op pagina 2.
Daarin ziet U dus, dat de directie sinds het ingaan van deze 18de jaargang niet langer berust bij Tjalie Robinson, die om gezondheidsredenen is moeten aftreden, maar bij Lilian Ducelle. De administratie wordt gevoerd door Th. A. Scheulderman, terwijl de Redactie van ons tijdschrift zal worden gevoerd door Tjalie Robinson, Lilian Ducelle, Ch. J. A. Manders, J. H. Ritman en G. H. Bartman.
Dit betekent een zeer zware taakvermeerdering van Lilian, die deze verantwoordelijkheid **kalm aanvaard heeft, omdat** er doodgewoon niets anders op zat! Want ook op deze Algemene Vergadering kwamen geen andere candidaten, voorstellen of suggesties uit de zaal, omdat (zoals jaar in jaar uit) de belangstelling van de zijde der aandeelhouders beneden elke maat bleef.

*

Dit is tussen twee haakjes een **algemeen** verschijnsel in onze Haagse samenleving dat ook elke buitenstaander opvalt: niet alleen in het sociale en politieke leven, ook in het bedrijfsleven ontbreekt de Indischman of ex-Indischman als **actief** aandeelhouder of commissaris in elke andere vorm van georganiseerd leven buiten zijn eigen werkkring. En zelfs in die werkkring zit hij niet in b.v. personeelsverenigingen of raden. En zie je hem b.v. nooit bij betogingen. Oorzaken? Niemand kent ze.
In elk geval wenst het tijdschrift Lilian Ducelle kracht en moed toe om haar allene en moeilijke werk met de volhardendheid en onbevreesdheid voort te zetten die haar altijd gekenmerkt heeft.

Redactie

# Antwoord op "Naek Lagi"

**Op ons artikeltje "Naek lagi", waarin wij de onheilspellend stijgende prijzen signaleerden, die ons bestaan bedreigen, is een hartverwarmende stortvloed brieven binnengekomen, waaruit wij een kleine greep doen:**

"Tong-Tong" moet blijven en Naek lagi, boleh; het 3 maandelijks abonnement verhogen b.v. op fl. 10,- á fl. 11.-??
Ik ben wel geen kapitalist, maar zou dit tijdschrift **héél erg missen.**
Ik heb vele onder mijn vrienden, **de meesten** zijn "totoks", die met graagte Tong-Tong lezen, o.a. mijn huisdokter. Op die manier probeer ik dan ook deze mensen zover te krijgen voor een abonnement.
**"Tong-Tong" moet blijven!"**

A. J. M. Keukenschrijver

*

**Natuurlijk abonnement verhogen!**
Eerstens, alle bladen verhogen hun abonnementsprijzen: tijdschriften, leestrommels, TV-gidsen, boeken, kranten (de mijne voor de zoveelste maal 25 à 30 %), dus waarom Tong Tong niet? Want wat zouden wij zonder jullie blad zijn?

K.M.G.

*

**Laat ons allen helpen**
Per 1 juli krijgen alle AOW-ers *f* 25,- per maand meer. Ik weet wel, dat ook alle prijzen omhoog gaan, maar als deze meerdere AOW er niet was gekomen, zouden we toch ook de eindjes aan elkaar moeten knopen.
Als nu **alle** AOW-ers eens van hun eerste verhoging *f* 10.- stuurden aan Tong Tong en de niet-AOW-ers kunnen dat nog gemakkelijker doen omdat zij nog in het arbeidsproces meelopen en een mooi vacantiegeld ontvangen.
Leef in de vacantie eens een paar dagen zuinig, een tientje is gauw gespaard en stuur dat aan Tong Tong.
Het fonds 60.000 is toch ook bij elkaar gekomen. Dat is voor de adiks in Indonesië. Maar nu staat ons aller dierbare Tong Tong op het spel.

Mensen, bedenk wat wij zouden missen als Tong Tong er niet meer zou zijn.
Laten wij een nieuw fonds 60.000 gaan stichten en dan **alleen** voor Tong Tong, dan hoeven Tjalie en z'n medewerkers wat minder in de zorgen te zitten.
Laat er geen gras over groeien en schrijf een girootje (meer dan *f* 10,- mag ook).
Ik hoop en wens van harte dat we hiermede Tong Tong zullen mogen behouden.

M.F.-S.

*

**"Rest hou maar"**

Op een giro een betaling: "Operatie Neushoorn" *f* 21,25, en de rest: "lâ maar zitten, tetapi djangan tutup T.T.!"

G. Groenendijk

**Op basis van vrijwilligheid**

"Ook andere organisaties vroegen bijdragen op basis van vrijwilligheid.
Graag wil ik vóór gaan door maandelijks *f* 25,- op giro 6685 over te maken.
Laten er velen volgen! Ook mindere giften zijn welkom natuurlijk. Een korte verantwoording in ons blad zonder naamvermelding van de gevers lijkt mij wenselijk.

Mevr. W. P. v. Vl.-H.

**Voorstel aangenomen. Eenmalige kleine giften zijn zeer zeker ook welkom. Korte verantwoording accoord. EN NOU POEKOEL TEROES LAGI, mijn waarden! De garde mag dan sterven (over lange tijd, hopen wij), maar geeft zich niet over! Nog steeds zijn wij in Tong Tong o n s z e l f, en zijn we geen massaproductie-slaaf. Selamat!**

**Directie.**

## Persoonlijke Documenten Nederlands-Indië/Indonesië

Bij het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenhunde te Leiden is een belangrijke publicatie verschenen, 'Persoonlijke documenten Nederlands-Indië /Indonesië', samengesteld door Dorothee Buur. Het is een keuze-bibliografie van brieven, dagboeken, gedichten, jeugdlectuur, memoires, novellen, reisverhalen, romans en toneelstukken, betrekking hebbend op Nederlands-Indië/ Indonesië omvattend de periode 1800-1970.
Bij het doorbladeren van dit rijke overzicht van twee eeuwen literatuur van Overzee stemt het nochtans droevig te bedenken hoe weinig er in het Moederland is blijven hangen van alles wat er op leterlijk elk terrein over Indië is geschreven!

Bijna alle uitgaven in dit overzicht vermeld zijn niet meer in de handel, alleen antiquarisch zal men er een enkele maal in slagen de hand te leggen op een exemplaar. Wilt U s.v.p. onder geen beding de in deze publicatie genoemde boeken bij Boekhandel Tong Tong bestellen, wij hebben deze werken **beslist niet!**
Het overzicht **zelf** is in onze Boekhandel verkrijgbaar voor de prijs van *f* 15,- + *f* 2,25 porto. Red.

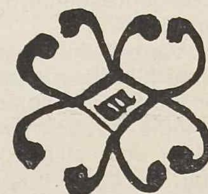


## Vriendenhulp

In deze maanden van zorgen door onze moeilijke financiële omstandigheden en die diefstal op de koop toe ontvingen wij vele blijken van medeleven, soms in cash, soms in hartelijke brieven. Daar zijn wij erg erkentelijk voor.
Een meevaller: onze verzekeringsmaatschappij keerde after all toch (in elk geval het leeuwendeel) uit. Ja betoel: God slaapt niet.
Dat is diezelfde God tussen twee haakjes, die moderne rationalisten afgezworen hebben, en van Wie ook gezegd wordt: "Help Uzelf, zo helpt U God" ......weet U nog? Wij zullen er in de komende maanden en jaren veel mee te maken hebben, want hoe armer onze zaak, hoe harder we moeten beginnen "onszelf te helpen". Dit gebeurt in eerste instantie door ontslag van vijf trouwe helpers. Hetgeen betekent natuurlijk dat de overblijvenden nóg harder moeten werken.
Allright!
Van U vragen we in de komende dagen geduld als alles bij ons niet zo snel gaat als U wenste. En daarvoor zeggen we al bij voorbaat: Dank U!

## Wij zijn toch één familie?

Toen wij in het nummer van 15 mei de oproep van de heer R. N. Soute plaatsten - "Welke dame of heer is genegen een oude man, die slecht ter been is te bezoeken voor een korte wandeling, wat boodschappen of zo maar gezelschap" - konden wij niet vermoeden, dat deze bede om hulp zulk een respons zou hebben.
De heer Soute schrijft ons namelijk nu: "Spontaan hebben 14 vrouwelijke en drie mannelijke vrijwilligers telefonisch, persoonlijk en schriftelijk gereageerd. Velen boden direct hun daadwerkelijke hulp aan (BELANGELOOS!) waarvan ik vanzelfsprekend dankbaar gebruik heb gemaakt en nog maak!" En passant kreeg hij ook weer kontakt met bijna vergeten oude kennissen, die zijn naam in Tong Tong lazen.
Hij dankt allen, die zo spontaan hun medewerking aanboden zeer, zeer hartelijk. Wij zijn immers één familie - ja toch? Maar op zulk een overweldigende reactie hadden wij evenmin als de heer Soute gerekend!



## "Le Jour Arrivera" (II)

Op het artikel "Le Jour Arrivera" in de TT van 15 juni kwam de volgende zeer gewaardeerde reaktie:

*'t Lijkt mij meer "faire bonne mine à mauvais jeu" (van Lord Lambton).*
*Ik herinner me heel goed het interview, dat de oudste dochter van Lord Lambton, de pers toestond.*
*"Moeder is diepbedroefd en helemaal ondersteboven er van. Maar ze blijft achter Vader staan".*
*Bewonderenswaardig, dat heeft Valerie Hobson, de echtgenote van John Profumo ook gedaan. Of zijn kinderen die moed zullen kunnen opbrengen, moet nog blijken.*
*Misschien vindt U dit een "klein-burgerlijke kijk" op de affaire, zoals in Uw artikel staat. Het is m.i. een r e e ë l e kijk, "reeëler" dan de Uwe, waar U beweert, dat gechoqueerde massa's in Holland weer kunnen gnuiven (zelfs zwijmelen van eigen hoogwaardigheid).*
*Met al hun rijkdom en adeldom lijkt me de fam. Lambton diep te beklagen.*

*S. Vernie*



Dat de gechoqueerde stemmen er geweest zijn, kan niemand tegenspreken die de bladen in heel West Europa en Amerika gelezen heeft - en ze gnuifden in vele gevallen over vijf kolommen in het grootste letterkader. Dit is overigens een typisch voorbeeld van klasseafgunst, zoals die nog steeds in het merendeel van de Pers leeft. En het is evenzeer keihard waar dat Jan met de Pet zijn eigen "zwakheden" graag presenteert als verdienste, maar genadeloos loshakt op de betere man als die ook maar één keer faalt! "Ze kunnen je bloed wel drinken", zei Lord Lambton over dat verlangen van kleine mannetjes om "fijne meneren in de vernieling te trappen" zoals dat heet. Met plezier maak ik daarom melding van de Labour leider Wilson, die in het Parlement openlijk Lord Lambton complimenteerde met z'n onbevreesde openlijke houding. Waarbij ik, mevr. Vernie, voor de volle honderd procent onderschrijf dat dit misschien het ergste is wat zo'n man als Lord Lambton kon overkomen en waarvoor èlke blaam hem net zo hard treft als U (of ieder ander) wenst. En zeker zijn wij diep bewogen en hebben het grootste respect voor de dierbaren van Lord Profumo en Lord Lambton, die zó verraden werden, maar aan de zijde van hun man bleven. 99 van de 100 vrouwen zouden "met het grootste gelijk van de wereld" weggelopen zijn. Maar ziet U: het gaat juist om die ene, die NOOIT wegloopt! Enorm waardeer ik ook de houding van Koningin Elisabeth, die later Lord Profumo weer ontving op haar receptie. En van Lord Profumo, die de invitatie **durfde te accepteren,** hoewel hele batterijen fotografen hem op de korrel namen! Dit alles ligt op een terrein van geestformaat dat aan kleinburgerlijke maatschappijen onbekend is.

Als U met recht inziet dat de familie Lambton diep te beklagen is en dat het inderdaad mogelijk is dat na eeuwen van adel en voortreffelijkheid, na een positie van roem en eer, en een gelukkig en rijk huwelijk, een mens struikelen kan over "een kleinigheid", zal U dit tot inzicht moeten brengen dat het mens-zijn teerder en kwetsbaarder is dan alle wetten en eersystemen samen. Misschien begrijpt U ook dat zo'n hooggestemd mens als Terentius dit wist toen hij zijn onsterfelijk geworden woorden sprak: "Homo sum, humani nil a me alienum puto" : "Ik ben een mens; niets menselijks is mij vreemd". Geloof mij: vele machtigen en onkwetsbaren zijn op het gebied der menselijkheid veel zwakker dan men denkt. Alleen de vrouw weet dat alle eeuwen door. Voor mannen is het vaak alleen maar één dag die aan kan breken. Als die dag niet aanbreekt, b.v. omdat zoals ex-minister Geertsema voldaan zei: "Wij Nederlanders zijn er te nuchter voor", dan is hij gewoon niet ver genoeg mens geweest. Of is tegen beter weten in hypocriet.

Ik herinner me eens op de Pasar Malam een parade van een aantal Indische en Indonesische meisjes in allerlei aspecten van schoonheid. Toen vroeg ik aan een zeer achtbaar, zeer deugdzaam en zeer cultureel heer: "Als je nou één van die meisjes mocht uitkiezen, welke zou je kiezen?" En tot mijn stomme verbazing koos hij het primitiefste meisje uit (waar wij gauw (en dom!) van zeggen: "Wat een bibih petjel!") Maar ik zweer U: het "ook eens iets anders willen" is juist bij de fijnste mensen een soort hunkering naar het ondenkbare, het absurde in het leven. Het **voorbij de bekende horizonten!** Maar we zijn hier op een terrein, waarvan ik voor de meesten onzer hoop dat "ze maar liever gewoon blijven"; ze zouden de shock niet overleven: onze maatschappij kan erdoor ontwricht raken. Maar áls dat gebeurt, voor ieder van U op zijn (haar) manier, hoop ik dat áls "hun dag eens komt", zij **moed** zullen hebben en **vrienden mogen behouden ....**

T.R.

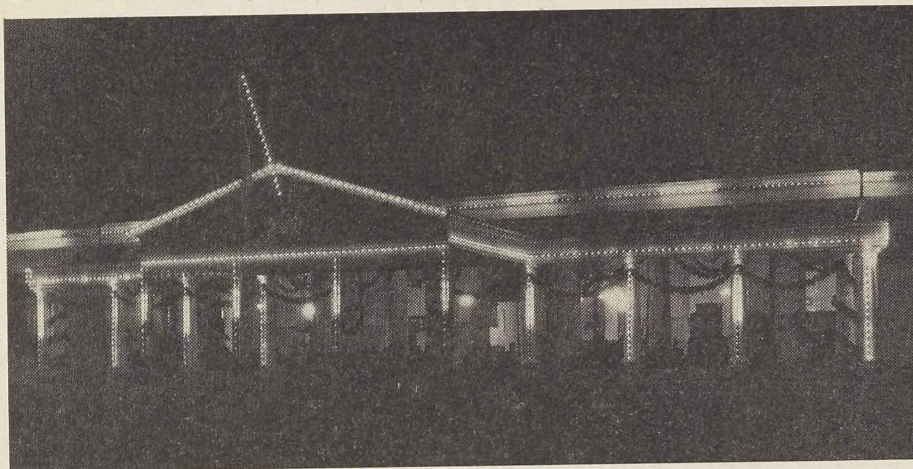
## Dank van de B.O.S.

Beste Tjalie,
Wat een verrassing, dat mooie bedrag van *f* 257,50 aan ons overgemaakt na onze oproep tot steun in een vorig nummer van Tong-Tong geplaatst.
Mag ik je voor al je bemoeienis in deze, ook namens het H.B. B.O.S. dank zeggen voor deze en graag ook voor een volgende keer?!
Het spreekt vanzelf, dat alle milde gevers in deze dank betrokken zijn. Uw vriendelijke geste, lieve vrienden, zo mag ik het toch wel zeggen, is voor ons een aansporing te meer om met God's zegen het menslievend werk van onze pleegvader voort te zetten, en hierbij Tjalie's motto huldigend: ook wij poekoelen teroes!

Gaarne
**H. M. Soesman**
Penn. Bond v. Oud-Steurtjes

# Herinneringen Aan Het Verlovingsfeest Van Prinses Juliana Met Prins Bernhard

## Soerakarta, 1936



*Het Gouverneurshuis in Solo in feestverlichting ter gelegenheid van de viering van de verloving van het Prinselijk Paar.*

*Oude herinneringen zijn niet meer weg te denken.*

*Als ik in Tong Tong de liefde voor oud-Indische verhalen lees, lijkt mijn hartslag weer op een kipas en mijn bloeddruk op gloeiende areng, als ik aan de Kraton terug denk, aan de ervaringen uit de ambtsperiode van wijlen mijn man, M. J. J. Treur.*

*Mijn gedachten gaan steeds weer terug naar grote gebeurtenissen in de Kraton, waar de hoogste gasten uit Oost en West getuige waren van de fantastische sprookjesfeesten. Officiële gasten werden meestal door de bevoegde instanties in Batavia bij Z.V.H. de Soenan geïntroduceerd. In die jaren hebben wij veel grootheden zien komen en gaan. Het Belgische Kroonprinselijk Paar, de Koning van Siam, Z. Excellentie van Karnebeek, Commissaris van H.M. Koningin Wilhelmina, Vice-Admiraal Berthelot (Frankrijk) en de Gouverneur-Generaal van de Philipijnen. Vervolgens hele gezelschappen uit Amerika, Italië en Duitsland.*

*Onze vorst was Pakoe Boewono X (P.B.X.), dit betekende letterlijk "Spijker der Wereld" en zijn gemalin was "Ratoe Mas" de gouden Vorstin.*

*Het dochtertje, toen 15 jaar, Prinses Pembajoen, was het enige kind van de Soesoehoenan dat uit een gelijkgradig huwelijk geboren was.*

Mijn inleiding is slechts een persoonlijk verhaal van het officiële Gala-feest dat ter heugelijke viering van de verloving van Prinses Juliana en Prins Bernhard in 1936 in het Gouverneurshuis plaats vond.

Reeds weken tevoren begon de voorbereiding en besprekingen tussen Gouverneurshuis en Kraton, betreffende het algemene programma van een te houden feestweek voor de burgerij. Koortsachtige weken binnen en buiten het huis. Ik vroeg mij af, wat ik zou kunnen doen om het witgekalkte marmeren paleis 'n feestelijk aanzien te geven. Dagenlang piekerde ik over mogelijke ideeën om te kunnen slagen! Mijn man liet mij in dit opzicht vrij, omdat zijn bezigheden te druk waren. Zo hielp mij de Houtvester, die twee lorries dennegroen stuurde, om de Troonzaal, tevens de 52 mtr. lange voor- en achtergalerij met 14 zuilen, te versieren, waar tevens het Gala-diner zou worden gegeven. Dagenlang werd er door 15 bedienden met grote ijver aan gewerkt, om het Gouverneurshuis in een nieuw kleed te steken. Het moeilijkste was om met het dennegroen van het lange, hoge plafond een Kerkkoepel te improviseren. Langs de muur hingen anjelieren-bouquets met groen en witzijden linten - verlicht door elektrische peren. Het portret van het Prinselijk verloofde paar stond er levensgroot geschilderd door Mevr. See.

De ruimte schitterde geweldig door drievoudige kroonluchters met de laaghangende kristal-bloemen over de prachtige met zilver en bloemen versierde feesttafels voor over de honderd genodigden.

De Verlovingsdag zou in alle vroegte ingewijd worden door klokgelui en kerkgang. Het was een ontroerende aanblik, het schip van de Kerk en altaar zo prachtig met bloemen versierd te zien. De feestelijke dienst eindigde een uur later met de zegen voor het Verloofde Paar en het Koninklijke Huis. Vergezeld door de leden van het B.B.-Korps in groot ambtscostuum, bereikten wij weer het Gouverneurshuis in zijn jeugdig dennegroen. Veel tijd voor een koele dronk hadden wij niet, want het volgende programmapunt was de ontvangst van Rijksdienaren en Europees Bestuur uit de omliggende districten, die intussen reeds aanwezig waren om hun opwachting te maken en gelukwensen aan te bieden.

Klokslag 11 uur begon de Kinderaubade van alle scholen. Het was een alleraardigst gezicht om de kleuters op het erf opgesteld te zien. met hun oranje vlaggetjes, om hun liederen ten gehore te brengen, onder leiding van de dirigent. Tegen 12 uur vertrokken de files auto's huiswaarts.

Nu kregen wijzelf in de afmattende hitte een korte rustpauze, want om drie uur stonden wij weer klaar om de honderden receptiegasten te ontvangen, alvorens de Vorstelijke Hoogheden zouden arriveren.

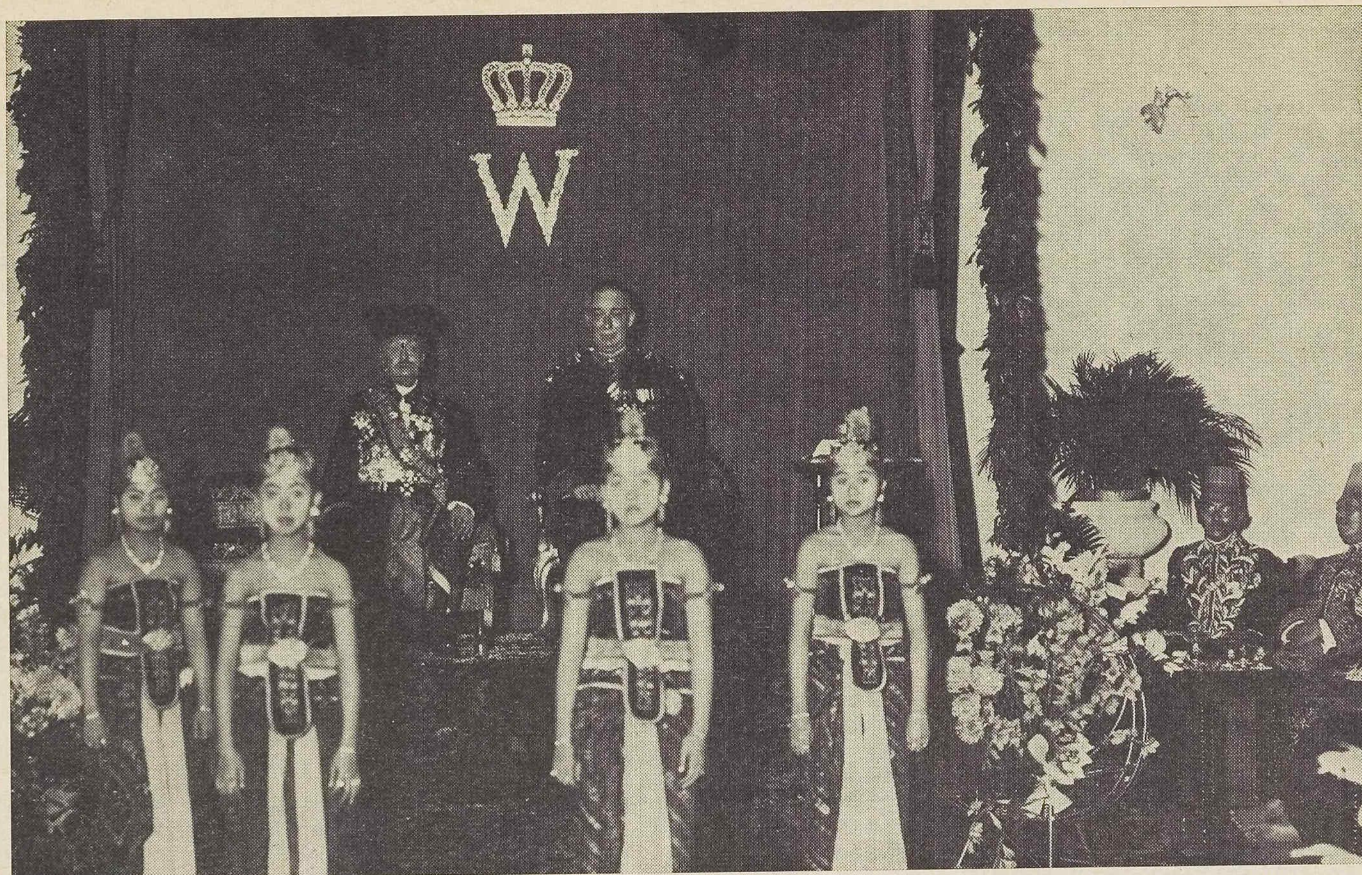
Intussen was heel Solo op de been en was ieder plekje rond het Gouverneursgebouw bezet, dat streng bewaakt was door de politie. Overal wapperde de nationale driekleur. Het geroezemoes in de menigte toonde aan, dat de eerste stoet onderweg was met muziek van het Mangkoenegoro Regiment aan de spits. Hunne Vorstelijke Hoogheden Mangkoenegoro VII en Ratoe Timoer werden begeleid door bereden Officieren naast de statiekoets hetgeen een bijzonder mooie opening van de stoet was. Door de Gouverneur en de genodigden hartelijk verwelkomd, werd het Vorstenpaar naar de Troonzaal geleid. Intussen kreeg de Gouverneur gelegenheid een ijlbode naar de Kraton te sturen om mede te delen, dat de Gouverneur gereed was, Z.V.H. de Soenan te ontvangen.

**Aankomst van de Soenan.**

Door de opgewonden mensenmenigte op straat heerste er een ongekende drukte en wachtte iedereen op de aankomst van de Kratonstoet. Van verre was nu paardengetrappel te horen en het geven van commando's. Op het erf stonden aan weerszijden Cavalerie en Infanterie opgesteld. Voortdurend speelde het gamelan-orkest op het grasveld. Het grote schitterende moment brak aan, toen honderden Kratonbeambten in hun fantastische costuums en hoofddeksels, het erf op kwamen met hun kleurrijke parasols, die in de zon geweldige regenbogen leken.

Onder tromgeroffel volgden op schouders gedragen vier glazen baldakijns met daarin zittend Prinsessen, okergeel geschminkt, gouden kroonversiersels op de diepzwarte glimmende haren en gekleed voor de Srimpidans.

Achter hen de gouden koets, getrokken door zes paarden van edel ras, daarnaast lakeien, die de teugels vasthielden. De calèche werd gevolgd door alle vorstelijke familieleden, Regenten en Radenajoes. Toen de calèche voor de ingang stil stond klonken de eerste saluutschoten, en werd een klein trapje naar beneden gelaten, om de Vorst en Vorstin te helpen bij het



*De viering van de Prinselijke verloving in het Gouverneurshuis: Op de verhoging Soesoehoenan Pakoe Boewono X en Gouverneur Treur, ervoor de vier Prinsessen, dochters van de Soenan die een Serimpidans uitvoerden. Rechts van de troonzetel de Kroonprins, de latere Soesoehoenan Pakoe Boewono XI.*

uitstappen. Na de begroeting nam de Soenan de arm van de Gouverneur, om naar de Troonzaal begeleid te worden, waar men plaats nam; de Ratoe Mas en ik aan weerszijden gedurende het ceremoniëel gedeelte. Toen de gelukwensen van het hele Vorstenhuis door de Soenan, de Mangkoenegoro, Regenten en Regerings-beambten aangeboden waren, betuigde de Gouverneur aan alle gasten en Vorstelijke personen zijn oprechte dank en beloofde alle geluk- en zegenwensen voor het Verloofde Paar en het Koninklijk Huis, aan de Gouverneur Generaal te Batavia te zullen overbrengen. Het Wilhelmus werd nu ingezet, er werd champagne geserveerd, er heerste een ware feeststemming.

Na een poosje gaf de Soenan met een geelzijden doekje een teken voor de Srimpidans. Intussen was de stilte onder de gasten ingetreden, toen de vier Prinsesjes voor de troon knielden, om hun Vader een "Semba" te brengen.

Het was roerend en boeiend naar de fijne figuurtjes en soepelheid te kijken, begeleid door het gamelan-orkest. Na afloop werden nog koele dranken geserveerd en tegen zeven uur begonnen de gasten afscheid te nemen, die niet voor het diner geïnviteerd waren. Intussen kregen wij gelegenheid, na het vertrek van de gasten, ons voor een kwartiertje terug te trekken om ons te verfrissen. Ook voor de vorstelijke families, Regenten en Bestuur kwam er een rustpauze en verpoosden de dames zich in geanimeerde stemming met kipassen, dranken en lekkernijen. Voor de Vorstelijke personen was een apart hoekje gekozen, om uit te rusten. Intussen voegden wij ons weer bij de Soenan, want om half negen was het galadiner aangekondigd. De verantwoordelijke huis-ordonnans met een leger van bedienden in witte uniformen, zorgde voor een keurige ontvangst, toen de grote deuren open gingen terwijl de muziek inzette. Het was een sprookjesachtige aanblik: de zaal opnieuw "geboren" in het groen te zien, met de stralende feesttafels, weerkaatst door de kristal-luchters.

Het Prinselijk portret stond in alle glorie op een voetstuk, op de ereplaats. De Soenan bleef eerst bij de open deur staan, om het geheel in zich op te nemen en het "oh-a-oh-a" getuigde wel van zijn bewondering!

De Gouverneur begeleidde de Ratoe Mas aan tafel, vervolgens sloten de gasten zich aan, om hun plaatsen aangewezen te krijgen. De Gouverneur opende het diner met de woorden dankbaar te zijn, deze feestvreugde met het Vorstenhuis in Solo te kunnen delen, wat bezegeld werd door de glazen te heffen. Gedurende het souper speelde de Kraton-Muziek vrolijke Weense wijsjes, waardoor een ongedwongen stemming heerste. Het uitgebreide diner met tussenpozen liep om twaalf uur ten einde. Daarna, ongewoon laat, namen de Soenan en Mangkoenegoro met hun Vorstelijke families, hartelijk van ons afscheid.

Het erf was duizendvoudig verlicht, toen de Statierijtuigen en auto's voorreden.

Teruggekeerd bij de gasten, zou het feest nog tot in de vroege ochtend doorgaan met dans, muziek en vrolijkheid.

Ik denk, dat niet alleen de Kraton, maar ook zij, die na ons komen, nooit zo'n gedenkwaardige dag meer in het Gouverneurshuis zullen beleven.

De oorlog heeft hieraan helaas voor altijd een einde gemaakt!

Mevr. M. O. E. Treur-Scheinert

# *Met de gedachten bij Pim*

Dezer dagen was ik met Lilian bij Pim Eisinger op bezoek in het verzorgingstehuis en het viel ons toch weer op hoe weinig de vele Indischgasten die haar gekend (en vaak toegejuicht) hebben op de Pasar Malam, NU tijd kunnen vinden om haar op te zoeken of zelfs maar een brief te schrijven! Tot op zekere hoogte mag het Pim tot troost strekken dat de oude dag van ELKE Indischgast stil en verlaten is. Hetgeen ons destijds ook trof toen wij de oproepen plaatsten van oudere dames of heren die graag aanspraak wilden hebben en daarvoor hun naam en adres bekend stelden. Slechts een enkeling reageerde en liet ook spoedig weer afweten. Het is (zoals een kennis ons zei) "nu eenmaal zo in onze groep".

Van een andere zijde kunnen wij daar óók over meepraten, want van de vele voortreffelijke mensen van verdienste en grote geesten, die onze groep gekend heeft, herinnert de doorsnee Indischman zich niets meer. De oude poekoel-teroesers van het IEV b.v. zijn allen **totaal** vergeten. Zo ook b.v. voortreffelijke officieren en bestuursambtenaren die onze groep gekend heeft, voetbalkampioenen of fenomenen uit andere sporten, enz. enz. **Wij zijn een groep zonder elite en zonder zelfs de historie van een elite!** Overigens hebben wij óók wel geleerd dat wij geen candidaten hebben voor een "Hall of Fame", omdat ons wel gebleken is, dat op iedere kandjeng besar wel wat aan te merken valt (of viel). Maar te deksel, dat geldt voor iedere beroemdheid of verdienstelijke figuur bij elk ander volk. Het waren after all immers óók "maar mensen"......! Of zou de Indischman alleen een portrettengalerij willen bouwen van Jezus, Mohamed, Boeddha en nog een half dozijn Heiligen? Die door hem "goedgekeurd" zijn? We snappen er niets van.

*

Hoe dan ook, bij dat bezoek aan Pim, haalde ze allerlei herinneringen op, ook aan haar eerste kennismaking met Tjalie. "En zeker herinner je je ook wel", vertelde Pim, "dat ik in het allereerste begin stroef en vijandig was. Omdat ik al van tevoren voor je gewaarschuwd was. Terwijl je nota bene nog nauwlijks begonnen was en nog woonde met een kleine tong tong aan de Ban-straat! Maar toen al hoorde ik dat je je voor lezingen altijd flink liet betalen. Want jouw opinie zou zijn: "Heimwee is een verdriet waar je goed zaken mee kan doen!" Ik geloofde dat, maar toen ik je later opzocht in dat kantoortje aan de Ban-straat en met eigen ogen zag hoe arm en moeilijk jij en Rogier leefden in dat erkertje van het kantoor, wist ik wel beter. Ook heb je je NOOIT laten betalen voor je lezingen. Weet je dat ik nooit vergeten ben wie het zei en zelfs de tijd en plaats niet waar het gebeurde?"

Ach ja, ook over Pim is veel kwaad gesproken. Het is een ziekte van onze groep (en van de hele huidige maatschappij) van ons. We blijven inderdaad "eeuwig jong". Want toen we nog heel jong waren, speelden we al graag "praatjes-door-de-wereld". En nu doen we het nog steeds - zij het met veel groter en gevaarlijker waarden. En we leren blijkbaar nooit dat vroeger of later **elke** roddel (dus ook elke rodde**laar**) achterhaald wordt. Wat maakt dat men óók hem mijdt, zelfs al heeft hij gelijk! Wat betekent dat wij meer en meer vereenzamen en niet alleen de beroddelde alleen komt te staan, maar ook de roddelaar(ster). Ja zelfs álle mensen uit onze groep, omdat wij allemaal waakzamer en voorzichtiger worden **voor iedereen.**

Laatst schreef een lezeres uit een klein dorpje in Holland, hoe erg ze toch eigenlijk wel Indische kennissen miste, maar toen ze tot haar vreugde een Indische dame bij een kruidenier zag en toelachte, deed die dame alsof ze het niet zag. Toen, zich vermannend, deed onze briefschrijfster een paar stappen in de richting van die Indische dame. Waarop deze, haast schuw, terugstapte, kennelijk géén kennismaking wensend.

Het is helaas een ervaring die velen onzer hebben meegemaakt. Niet omdat U door kwaadsprekerij beklad zou zijn of omgekeerd, maar omdat velen **al bij voorbaat** geen kennismakingen meer wensen. Wetend dat wij dan de kans lopen in allerlei troebelheid betrokken te worden, die - waar of niet waar - alleen maar ons leven verzuurt en de vreugde in onze kennissenkring wegneemt.

*

Het mag ons overigens tot troost strekken dat dit euvel onze hele moderne tijd verziekt heeft. Wat mij bleek toen ik eens bezoek kreeg op de redactie van een Indischman uit een ander werelddeel, maar "de mensen allemaal zo veranderd" vond, "ze kijken zo gluiperig..." Hij zei het erger dan hij bedoelde. Maar hij vond dat de mensen elkaar hier zelden open of openhartig aankeken. Ze hadden iets ontwijkends, iets "glazigs", iets gesluierds in hun blik, alsof ze hun ware gedachten altijd wilden verbergen. Enfin, het is die blik die wij zo zoetjes aan al lang kennen van de TV, van zowel nieuwscommentatoren als politici, van culturelen als moralisten, Godsdienaars en economen. Hoe aangrijpend is dan ook die neger-song: "I am the great pretender!" (Ik ben de grote doe-als-of-er!).

Hoe ver is alweer de tijd achter ons dat we ons één grote familie voelden, toen er wérkelijk gevoel was voor "persaudaraan" (wat o.m. inhoudt: help elkaar, **vergeef elkaar** i.pl.v. "ieder voor zich en Den Uyl voor ons allen").

*

Deze lange afdwaling is vanzelf gekomen toen we met onze gedachten waren bij Pim, die gewoon een hartelijk Indisch meisje was (en is), d.w.z. met een échte en onsterfelijke liefde voor haar óók Indonesische herkomst. Die om welke Hollandse of Franse pot ook haar jeugdliefde voor karèdok en dotslang nooit verloochenen wou.

Wier liefste herinneringen nog steeds gewijd zijn aan de Soendanese natuur en levensstijl. Die zachtgevooysde Soendanese liedjes zingen kon, ook al galmde de moderne amusementsmuziek nóg zo hard. En die haar vóórmoeder's taal nog steeds het mooist vindt en het welluidendst, zelfs als er gewoon gezegd wordt: "Kuring poè ieu teu atjan baranghakan..." Wat betekent: "Ik heb vandaag nog niets gegeten..." Een zinnetje dat in het hedendaagse Indonesië in de vele talen van dat mooie eilandenrijk dagelijks door ontelbaren gesproken wordt. Terwijl onze vuilnisbakken overlopen van weggegooid voedsel. Pim weet dat - zoals ook vele andere Indischgasten bewust blijven van tekorten die daar geleden worden. Redeneringen zijn waardeloos. Wij hielden van Pim omdat zij de stem en het hart van dat volk bij ons bracht. Zij zal misschien de laatste zijn, die het zó ontroerend deed.

T.R.

---

### DE INBRAAK BIJ TONG TONG

Een deel van de bij de inbraak in ons kantoor verdwenen gelden hebben wij van de verzekering terugontvangen.

Dat is een prettig bericht. Maar nog veel prettiger is het feit, dat lezeres J. J. F. Robberson-Molenaar, Sallandseweg 26 te Diepenveen ons *f* 50,— deed toekomen als haar bijdrage in het dekken van de schade... En het is niet in de eerste plaats de grootte van het bedrag, maar wel het gebaar van verbondenheid met het lot van Tong Tong, dat ons met grote vreugde vervult.

Tong Tong heeft gelukkig nog vrienden als mevrouw Robbersen! Wij hebben haar gift in diepe dankbaarheid ontvangen.

# Casino's

**Djakarta — Alle vormen van gokken zullen met ingang van morgen in Indonesië verboden zijn omdat ze de mentaliteit van het volk schaden aldus het veiligheidsbureau Kopkamtib.**

Zo luidt een persbericht uit Indonesië. Weldenkende mensen hebben dit natuurlijk al lang zien aankomen. Wie nochtans meent dat gen. Ali Sadikin, gouverneur van Djakarta, dit nog wel eens onder de neus gewreven moet worden, bedenke toch wel dat uit die extra inkomsten uit de Djakartase casino's heel wat projecten konden worden betaald, die Indonesië's hoofdstad zeer ten goede zijn gekomen. En denke eens aan de verruimde loterijwetten in Nederland en de casino's in Scheveningen, die binnenkort gaan komen. En waardoor Nederland's schatkist aardig gespekt belooft te worden! Of zijn wij mentaal zoveel sterker en moreel zoveel beter dan Indonesiërs?

*

Overigens heb ik zelf onvergetelijke herinneringen aan een casino dat ik in Surabaja bezocht. Na al de armoe en de geldschaarste op straat was het wandelen langs de dobbeltafels gewoonweg fabelachtig, zoals het geld bij tien- en honderdduizenden over de tafel vloog, terwijl de spelers met geen ooglid knipperden. Er waren tafels waarbij bordjes stonden, waarop limites vermeld stonden van zoveel **miljoen** rupiahs, waarboven de "omzet" niet mocht gaan.

Ook onvergetelijk waren de verveelde onverschillige gezichten der croupiers en vrouwelijke assistenten, terwijl er toch fortuinen door hun handen gingen, althans in vergelijking met de straat waar vandaan we gekomen waren en waarheen we weldra terugkeerden.

Na al die droommiljoenen was daar opeens weer die verlaten, halfdonkere nachtstraat met op de trottoirs hongerige, soms invalide bedelaars, die geduldig wachtten tot er misschien een gokker met extra geluk een honderdje of zo zou afschuiven, misschien?

Lezer, HET GEBEURDE NIET! En zoals mijn begeleider onverschillig zei: het gebeurt NOOIT. En het bewijs zag ik ook indirect met eigen ogen: hoewel hier verscheidene bedelaars en invaliden rondzwierven, kwam niemand naar voren dringen om met de bekende huilerige stem te bedelen Ze wisten al: hier komt NOOIT wat los. Men hing er geloof ik alleen maar rond omdat je nooit kon weten misschien... een gek, een uit een zakdoek dwarrelend bankbiljetje, ja toch?

Maar het totaalbeeld vergeet ik nooit: de rijkaards die zó verdiept waren in hun eigen plezier (of pech-zorgen) dat ze de bedelaars niet eens ZAGEN. Het beeld van menselijk tekort, van leed, van paria-schap bestond niet in hun bestaans-conceptie.

**En opeens wist ik dat dit overal in de wereld zo was en altijd zo zal zijn: de have's hebben een ander soort leven, een andere denk-structuur dan de have-nots.**

Ze zijn niet eens slecht of hardvochtig of zo. Net zoals wij normale mensen soms niet eens een djangkrik horen op straat, zo merken geld-bezitters armoe niet eens op!

Je merkt het ook als je hier in Holland vanzelfsprekend of scherp argumenterend hoort praten over die schurken van een corruptelingen in Indonesië, die de schuld moeten zijn van álle tekorten. Er bestaan geen goede mensen daar; er bestaat geen broederschap en geen barmhartigheid. Het dringt geen seconde tot de mensen hier door hoe Holland er zelf ooit aan toe geweest zou zijn als wij hier geen ontzaglijk rijke sociale wetten hadden en helemaal geen werkloosheid-onderstand en geen ouderdoms- en invalidenzorg. Dat we hier letterlijk in ons geld barsten en nóg wordt hier gestolen als de raven, bestaan scholieren-dievenbenden en worden aan de lopende band banken beroofd.

Daarnaast het beeld van het — in vergelijking met het westen — straatarme, voor een groot deel permanent hongerige volk dáár zonder één vorm van overheidssteun waarbij men **elkander** helpt en elke magere bete deelt in broederschap, zodat er geen gevaar van burgeroorlog en zelfs geen haat en wraak en nijd van sociale of politieke groepen onderling. Het is absurd!

*

Casino's zijn op zichzelf geloof ik niet eens zo erg, immers alleen markeringspunten van een cultuur waarin men totaal vergeten is dat geld eigenlijk een bindmiddel is voor mensen over de harteloze afgrond heen tussen 'have's' en 'have nots'. Maar als men dat tóch al niet meer begrijpt, dan is spelen met geld toch het enige dat er nog overblijft in het leven?......

T.R.



## Hein Buitenweg's jongste

Al in Tong Tong van 1 juni werd de verschijning aangekondigd van een nieuw boek van Hein Buitenweg: "Land waar de gamelan klinkt". Telkens opnieuw verrast de schrijver ons door de rijkdom van het materiaal over het "oude Indië" waarover hij blijkt te beschikken - telkens opnieuw treft het ons, hoe hij, keuvelend en anecdoten vertellend, de sfeer weet op te roepen van tempo doeloe. Achter deze kwasi-nonchalante verteltrant schuilt een welhaast onwaarschijnlijke oriëntatie ten aanzien van een groot aantal onderwerpen. Ook het foto-materiaal waarover hij beschikt schijnt wel onuitputtelijk! Wij volgen nu, zoals beloofd, Kees de Tippelaar's voettocht over Java, 2780 km in zes maanden! Het skelet van Buitenweg's schets is het logboek van Kees; de schrijver heeft zonder zich in speculaties te begeven, daarvan een boeiende figuur gemaakt, bij zijn leven al een legende.

Tegelijk met dit nieuwe boekje verscheen een tweede druk van "Wat wij in ons hart sloten". Beide zijn uitgegeven bij Servire in Wassenaar; beide zijn verkrijgbaar in onze Boekhandel. J.H.R.

---

## Rob Nieuwenhuys 65 jaar

Met dezelfde post kregen wij bovenstaand stukje over Hein Buitenweg èn de NRC waarin het uitgebreide artikel over Rob Nieuwenhuys bij zijn 65ste verjaardag. Het krantenartikel is natuurlijk belangrijker, omdat de aard, uitgebreidheid en "diepgang" van Nieuwenhuys' werk veel groter is. Nog vele jaren zal zijn studie van de Indische literatuur en wat als zodanig gepresenteerd wordt, geraadpleegd worden door een ieder die voor literatuur belangstelling heeft. Als er in het bijzonder bij onze Indische nazaten nog interesse mocht zijn overgebleven voor "Indische romans en gedichten", zal in Nieuwenhuys' 'Oost Indische Spiegel' de meest volledige informatie te vinden zijn, die ooit op dit gebied bijeen werd gebracht. Men zou hem dan ook kunnen noemen "de Dirk Coster" van de Indische letterkunde.

Dat Hein Buitenweg daar **niet** in te vinden is en andere avonturiers wél, die men later als Indisch niet meer kan thuis brengen, zegt totaal **niets,** omdat inderdaad wat werkelijk Indisch is zó enorm veel aspecten heeft, dat nu al veel gemist wordt, wat soms zelfs essentieel is, en dat pas veel later een juister inzicht groeien zal. Maar voorlopig mag in elk geval de Indischman die zich zo schrikbarend weinig op zijn eigen cultureel terrein bewogen heeft, dankbaar zijn in zijn gelederen een Rob Nieuwenhuys gehad te hebben vóór het onherroepelijk te laat is, want na Nieuwenhuys' generatie zal er niets meer komen met wérkelijk begrip. Want ik geloof dat de niet-Indischman in Europa (dus van Europees én Indonesisch bloed) **nooit** iets zal snappen van wat Indisch (laat staan Indonesisch) is. T.R.

# Pulang Kekandang

In Indië werd wel gezegd, dat men ééns op de plaats terugkomt, waar men zijn jeugd doorgebracht heeft. Dit klopt als een bus, in mijn geval.

Ik herinner me mijn jeugd te Magelang nog heel goed. Hoe klein ook blijft het voor mij één van de prettigste plaatsen van de vele, die ik in de Indische Archipel heb leren kennen.

Als kind woonden we in Bajeman, de straat, ook wel genoemd "moordenaarslaan" en dus dicht bij de Tidar, de spijker van Java

Deze goenoeng Tidar vindt U precies in het midden van het eiland Java. De legende zegt, dat Java eertijds een drijvend eiland was. Dit zinde de daar levende reus niet en hij nam op zekere dag een grote spijker, waarmee hij het eiland aan de bodem van de oceaan vastnagelde, totdat alleen de kop van de spijker nog boven het land stak. En deze kop dan is nog heden ten dage de goenoeng Tidar, zowat een tweehonderd voet hoog.

Aan de westzijde van de Tidar lag toen het schietterrein van de te Magelang gelegerde militairen, in het Noordelijk gedeelte, waarlangs de weg naar Djokja loopt, bevond zich de Europese en de Chinese begraafplaats.

In de vacanties beklommen we de Tidar vaak met de boengkoesan ketan en getoek en aten deze dan in de nabijheid van het triangulatiepunt van de topografische dienst. Ik genoot van die streek.

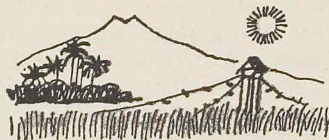
Als het nog heel vroeg en donker was, gingen we de straat op om de van de bomen afgevallen kenaries op te rapen. Aan beide zijden van de straat stonden alleen maar kenariebomen.

Of we liepen naar de driesprong Bajeman-Tidar-Djagoon, om er de pasargangers met hun koopwaar op te wachten en te kopen, wat van onze gading was.

Gezellig om dat gekriëk-kriëk van de pikoelans te horen! Doorgaans ging mijn voorkeur uit naar de djangkriks (krekels), die menige pasarganger bij zich had voor de verkoop op de pasar. Wat konden die beestjes, met hun kriek-kriek, door het gekietel met een bosje grasbloemstengels, vinnig tegen elkaar gaan en met hun opengesperde kaken mekaar beetklemmen, totdat één als verliezer wegkroop!

De straat Bajeman was toen nog niet vol gebouwd. Er waren tussen de aanwezige huizen nog grote stukken onbebouwde stukken grond, waar onder andere een varkensfokkerij, een steenbakkerij en de oude stallen, waar de wagens en paarden onder gebracht waren, die gebruikt werden voor de dienstreizen van de bestuursambtenaren in het ressort. Auto's waren er nog niet.

Tegenover ons woonde grootmoeder Fuchs in haar eigen woning, met een erf vol vruchtbomen. Oma zag je haast



nooit buiten, maar ze wist toch de namen van alle kinderen, die op een onschuldig geraffineerde manier de namnams van de stam afplukten en daarmee wegrenden. De nam-nam is een boom, waarvan de vruchten aan de stam vast zitten, evenals de kèpèl, een sawohachtige vrucht. De nam-nam heeft een zoetzure smaak en wat vonden we als kinderen nou niet lekker! Zelfs de pala's op het erf van de pastorie moesten het ontgelden.

Op een ochtend zaten we met een paar vriendjes in de kerk, zogenaamd om te biechten. We maakten, verscholen onder de banken, onder het snoepen van de pala's zo'n lawaai, dat de zuster naar ons toekwam en ons de kerk uitjoeg. Wat waren we blij niet te hoeven biechten!

We wisten toen al vaag, wat er in de tien geboden stond.

Ja, ik heb nog goede prettige herinneringen aan Magelang, ook van de omgeving daar buiten, van Noord-West-Oost en tot het Zuiden, de Indische Oceaan.

Na je jeugd komt dan de tijd, dat je de Maatschappij in moet voor je bestaan. In die oude tijd vond je weinig mogelijkheden vooral op zulke kleine plaatsen, buiten de grote centra.

Na eerst voor korte tijd voor een tientje 's maands bij de Auditeur-Militair ter plaatse gewerkt te hebben, kwam ik voor het eerst te Batavia te werken voor wat meer salaris.

Hoewel nog zeer jong, begon hier mijn leven: verantwoordelijkheid en aanpassing. Een moeilijk leven met een zeer laag salaris als cursist. Na mijn kostgeld afgedragen te hebben, restte er nog maar weinig voor de regelmatige uitgaven: een paar katoenen sokken à 11 cent per paar, een paar zeildoekse schoenen voor *f* 2,50, een strooien hoed, minimaal eveneens kostende *f* 2,50. Een costuum van wit drill (jas toetoep) kostte *f* 5,50 tot *f* 6,—. Een rijwiel of abonnement voor de tram kon van het salaris niet meer af.

De afstand Salemba naar de Schouwburg moest ik daarom te voet afleggen en wel vier maal per dag. Wanneer je nog een paar centen over had, dan waren die goed voor een glaasje stroop-ès in de "koude hoek", tegenover de Schouwburg en de Pasar-baroe-brug. In die tijd gold nog het gebod: "Zes dagen zult gij arbeiden". De zevende dag, de Zondag, was voor mij de dag van de geregelde trek naar het Waterlooplein voor de voetbalwedstrijden. Wat mij verwondert is, dat de tien geboden nog niet aan wijziging toe zijn! Is er soms nog één gebod, waar de mens zich nog aan houdt?

Gestadig werd mijn budget ruimer, kon ik mij meer permitteren. Babah gemoek van Senen heb ik nooit nodig gehad, want voor een tientje moest je twaalf binnen een maand terugbetalen; de t.t.t. methode, tien, twaalf terug.

Van de ene plaats belandde ik in de andere en plots kreeg ik, na negen jaren een plaatsing in mijn geliefd Magelang.

In korte tijd was er in Magelang wel wat veranderd.

Veel straten, doch in het bijzonder de straat Bajeman, waren volgebouwd. De gezelligheid die volgens mijn jeugdherinneringen daar heerste was nagenoeg verdwenen.

Mijn werkkring, in de localen van het Residentiekantoor, stond onder supervisie van de Resident. Eerst een week na aanvaarding van mijn werkkring kwam ik mij aanmelden ter kennismaking met de Gewestelijke Secretaris en daarna met de Resident, die vanaf het ogenblik, dat ik voor hem stond, mij het gevoel gaf onder zijn vaderlijk gezag te zijn geplaatst. Het vertrouwen dat hij me gaf, leidde tot enkele bezoeken ten zijnen huize, in zijn privékantoor, waar we korte gesprekken voerden. Het bezoek werd besloten met een visite aan Pak Karto en Ma Karto in hun vertrekken voor een bakje lekkere koffie toebroek. Zij waren de vertrouwde bedienden van de Resident. Door Pak Karto leerde ik het hele Residentiehuis kennen, de slaapkamer, met een klein tafeltje voor het bed, een open doos erop, waarin zijn browning lag. Er naast, de zitkamer, heel eenvoudig ingericht, waarin een kleine hoekruimte was vrijgemaakt voor de kleine anglo, voor de wierook, die op bepaalde avonden in de week werd gebrand als offerande van de daar zo af en toe zich nog demonstrerende intelligentie, de daar gevangen genomen prins Diponegoro na afloop van de Java-oorlog.

Hoe graag ik in Magelang had willen blijven, ik werd overgeplaatst naar een onderafdeling in het ressort, aangezien de Resident voor die plaats geen ander ambtenaar kon aanwijzen.

Wie het Residentiehuis te Magelang kende zal moeten toegeven, dat de ligging daarvan goed gekozen was. De voorgalerij bood een goed uitzicht op de goenoeng Soembing en de Progovlakte. Prachtig landschap! Op een afstand van 100 meter, was er een koepeltje, waar de Resident 's middags dikwijls in zijn eentje vertoefde, gewoon in zijn pyama. Bezoek kreeg hij zelden. Zo af en toe kwamen kennissen uit Poerworedjo hem opzoeken. Ook herinner ik mij, dat in 1923 Hertog Adolf, de broer van onze Prins Hendrik, tijdens zijn reis door Indië, enkele

dagen ten Residentiehuize logeerde. "Mijn" Resident was de alom bekende wijlen de Heer M. B. van der Jagt.

Twee jaren na mijn vertrek uit Magelang kwam de benoeming van de Resident tot Gouverneur van Soerakarta, waar hij zijn volle diensttijd heeft uitgediend.

Intussen was mijn standplaats Batavia geworden.

Op een middag, terwijl ik op het perron van het Station Gambir (Koningsplein) op en neer liep, op de trein naar Buitenzorg wachtende, zag ik een klein mannetje, fijn uitgedost in Javaanse klederdracht, het station binnen komen met een bestuurspet in zijn linker- en een degen in zijn rechterhand, Ik herkende Pak Karto. Met tranen in de ogen begroetten we elkaar, Karto vertelde me dat de gepensioneerde Gouverneur M. B. van der Jagt, zijn baas, zonet naar Nederland was vertrokken.

Pak Karto zou het voor zijn verdere leven aan niets ontbreken, aangezien zijn heer voor het nodige had gezorgd.

Kunt U zich indenken, wat zich in het hart van Pak Karto afspeelde? En kan Uw filosofie de ware betekenis verstaan van de gift van de gepensioneerde Gouverneur van der Jagt van zijn bestuurspet en degen aan zijn eenvoudige Javaanse verzorger?

Pak Karto had wijlen de Heer M. B. van der Jagt, gedurende het grootste gedeelte van zijn diensttijd verzorgd. Ik herinner mij Gouverneur M. B. van der Jagt, als een flinke, goede en zeer menselijke ambtenaar. Hij had een open oog voor de belangen van het volk en van de kleine ambtenaar.

**Abonné.**

---

## Herinneringen door SAJA SADJA (geb. 1895)

### Uit mijn H.B.S. tijd

Huib van Mook had alleen tienen op zijn rapport; hij was ouder dan ik en zat twee klassen hoger, moet dus eindexamen hebben gedaan in 1911.
Het meest geliefde spel, wanneer wij meisjes en jongens bij elkaar thuis op bezoek waren, was "Charade en Action". En dit is echt: toen Huib van Mook op bezoek was, werd als charade bepaald: de aankomst van de nieuwe G.G. in Indië. Huib werd uitgekozen, uitgedost met een lint over één schouder en een sjerp en medailles, om de nieuwe G.G. uit te beelden. En de rest van de groep riep maar: DERR, DOERRR, DERR - het geluid van saluutschoten nabootsend. En de rest van de aanwezigen maar raden......

Iedereen weet, dat Huib het hoge ambt heeft bekleed. Vreemd! Hij ruste nu in vrede.



## Ratu Lara Kidul

*In de loop der jaren hebben wij van onze abonnees verschillende lezingen geplaatst over Ratu Lara Kidul. Wij laten over deze figuur volgen, wat H. A. van Hien in zijn werk: "De Javaansche Geestenwereld" hierover schrijft.*

*

Rara Woedoe, ook Ratoe Lara Kidoel of Nijai-gede Segara Kidoel, de schoone prinses en dochter van den Vorst Praboe Moending Wangi, heerscher van het rijk Padjadjaran, die weigerde in het huwelijk te treden en daarom door haar vader werd vervloekt en verbannen naar de Zuidkust van Java op het gebergte Koembang. Daar werd zij aangetast door een kwaal en op haar verzoek om hulp, werd zij door boze geesten in den oceaan geworpen en na haar dood volgens de Javaansche fabellleer tot Koningin der Zuidzee gekozen. Zij stichtte op den bodem des oceaans een paleis, bewaakt door een heirleger van geesten, die de kust bewaken. Zij wordt voorgesteld als een jonge vrouw, die zich ten volle bewust van en trotsch op de onovertroffen schoonheid harer onberispelijke vormen, deze ook vrijmoedig geheel onbedekt ten toon spreidt en zich het hoofd niet breekt met allerlei kleedingstukken, ofschoon het haar daaraan geenszins ontbreekt.

Zij wil echter toch niet door een menschelijk wezen bespied of gezien worden en wordt de ongelukkige, die haar toevallig te zien krijgt of ontmoet, steeds door haar met zware ziekte gestraft, terwijl hij daarbij tevens verplicht wordt, zekere overeenkomst met haar te sluiten, waarbij zij aanneemt, hem gedurende een bepaalden tijd rijk te maken en op allerlei wijzen te begunstigen, doch hij op zijn beurt haar beloven moet, dat hij haar na zijn dood naar haar paleis volgen en verder dienen zal, tenzij dat een andere hoogere macht hem uit dezen ellendigen staat verlost.

Zij is de machtige beschermster der zich in de spleten en grotten langs Noesakambangan, Karang-bollong, Goenoeng-Kidoel, Loedojo en Karangtritis, ook Parang-wedang genoemd genesteld hebbende zeezwaluwen of Salanganen.
In laatstgenoemde grot verhoort zij degenen, die haar aanroepen om raadgeving in gewichtige gevallen en wel in den droom dergenen, die in de grot overnachten. Te Karang-bollong bevindt zich in een daarvoor gebouwde loods een praalbed, waarop een in zijde gekleed beeld van Ratoe Lara Kidoel ligt.
Daar wordt aan haar geofferd en haar veel eer bewezen door kustvaarders en hen, die het gevaarlijke bedrijf uitoefenen van het zoeken naar de bekende vogelnesten.



# Timor Koepang (slot)

door V. N. Moens

*Hieronder volgt het laatste deel van de serie artikelen van V. N. Moens over Timor, waar van de twee vorige werden opgenomen in de T.T. no. 23 en 24 - Red.*

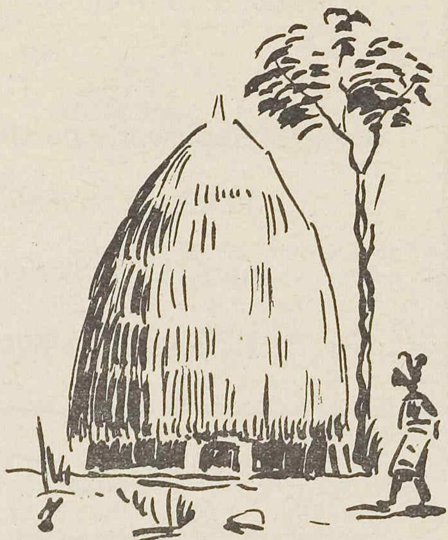
*

Wat er aan verdere fauna was? Behalve de herten en zwijnen waren er:

1. de ingevoerde Java-aap, die ook wel eens voor verandering van spijs zorgde.
2. landschildpadden (kea batu), waterschildpadden (kea aer). Soms werd er uit zee wel eens een reuzenschildpad gevangen en (de Dierenbescherming moet het liever niet weten) die werd dan zonder pardon boven een strandvuurtje op z'n rug gelegd om in zijn eigen vet gaar te smoren.
3. enkele slangensoorten
4. boenglons, tokèhs
5. de giftige duizendpoot. Na een "injectie" van zo'n kreng werd je alleen maar een dag of wat beroerd, vertelden ze. Schooljongens hadden de liefelijke gewoonte, om deze dieren in een atlas dood te knijpen en meteen te drogen, met het doel, de -nog altijd vreeswekkende- gedroogde duizendpoot onverwacht op de tafel van een der keetjes te gooien, zulke gladakkers! Schorpioenen verstopten zich wel eens tussen opgehangen kleren!

*

Er werd niet bijster veel aan visvangst gedaan, wel was er een druk prauwenverkeer tussen de eilanden onderling. Het klimaat wordt sterk beinvloed door de Australische zomer en winter. De droge tijd duurt erg lang en zowat eind december (zomer in Austr.) is het 't warmst en dan lijkt het landschap akelig dor, bruin en afgestorven, maar zodra de eerste regens zijn gevallen, is alles als bij toverslag groen en zie je allerlei bloesems. De portie regen voor 'n heel jaar valt zowat in twee maanden en in maart kondigt de kentering zich aan met zware stormen, die de golven tot over de zeewering jagen. Elk jaar waren er brandals onder de jongens, die net tussen twee golven door handig over de bovenkant van die zeewering heen en weer holden - je zou trouwens geen echte jongen zijn, om die bekoring niet te weerstaan. In de Australische winter (juni) kan het 's nachts zo koud worden, dat je naar een deken grijpt en zo is er vroeger in de bovenlanden een KNIL-patrouille doodgevroren, omdat ze er niet op hadden gerekend. Men vond ze allen dood,nog met djamboevruchten in de hand, want het gebeurde temidden van de grote djambboebossen aldaar.
Drinkwater is op Timor schaars en zo



*"Bijenkorfwoning" in het binnenland van Timor*

komt het, dat in sommige dorpen aan zee de bewoners zeewater door hun drinkwater mengen om toch maar genoeg te hebben.

*

Voor ik verder ga met de eigenlijke bewoners, iets over

1. Rottinezen. De mannen dragen een van stro gevlochten hoed, waarvan de vorm is ontleend aan de Portugese hoeden van de 16de en 17de eeuw. Hun dansen doen inderdaad denken aan die van Java. De vrouwen maken mooie ikatweefsels met motieven, o.a. ontleend aan het Europese en Chinese kantwerk. Hoofdzakelijk leven ze van veeteelt, net als de
2. Savoenezen. Eens in de maand verzamelde de "Savoenese gemeente" zich bij volle maan op een groot veld. Middenin was een simpel staketsel opgericht, waaraan een flambouw was bevestigd en ook hing er een vaatje laroe (sterke drank) aan. Men vertelde mij, dat dit vaatje drank de plaats innam van een gesnelde kop. De vrouwen en meisjes hadden aan de voet een soort lontong -huisje vastgemaakt, gevuld met boontjes of steentjes om het dansritme te accentueren. Men vatte elkaar bij de schouders, vormde een grote kring en deed onder geleide van een voorzanger, gevolgd door gezamenlijk refrein, een eenvoudige reidans. Dreigde de kring te groot te worden, dan vormde zich daarbinnen een andere, die evenwel de andere richting uitdraaide. Machtig gezicht zo bij volle maan. Het dansen duurde de hele nacht en als je Savoenese bedienden had, kon je de andere dag de gevolgen zien - als ze tenminste binnenkwamen. Deze dans heet pa do'a.

Wie het voorgaande heeft gevolgd, zal begrijpen, dat de Timorees heel sober leeft. Een paard is voor hem onontbeerlijk; een Timorees is een geboren horseman net als een cowboy. Om de vergelijking nog beter te maken: de Timorees snijdt vlees in dunne repen, kruidt het en draait er strengen van, voordat hij het droogt. Deze vlees strengen, daging sè-ie geheten zijn in wezen hetzelfde als de beef jerkey van de Far West en de biltong van de boeren in Z.-Afrika. In de binnenlanden worden nog veel huizen gemaakt volgens het aloude "bijenkorf"-model, die overigens een goede beschutting tegen de zon zijn. Ook hier maken de vrouwen ikatweefsels, maar van zwaardere kwaliteit, echt onverslijtbaar.

Even een zijstapje. Op de Mulo kregen we aardrijkskunde Indië uit een echt goed leerboek, dat de eilanden "landschaps gewijs" behandelde in plaats van residentiegewijs. Toen we aan de Kleine Soendaeilanden bezig waren, maakte Jacob Amalo (van Savoe afkomstig) een aanmerking over een zinsnede, die ongeveer luidde: Een Timorees is niet erg op zindelijkheid gesteld en wast zich bij hoge uitzondering met gekauwde klapper. Jacob betoogde: "Meneer, dat is niet waar, want een Timonees **is** niet vies uitgevallen; hij neemt wel degelijk een bad, als er genoeg water is." Maar ja, meneer legde die opmerking terzijde,want wat er in het boek stond, was immers onaanvechtbaar?

De binnenlanden werden mede bestuurd door radja's, met een erg hoogdravende naam geheten, maar die zowat gelijk stonden met de even talrijke radja's op Ambon. Toch voerden zij wel degelijk een soort staat en waren rijk te noemen, wat zich o.a. uitte bij de huwelijken van vorstentelgen. Alle gasten werden overdadig onthaald en zelfs na het huwelijk nog eens extra bedacht met een hele karbouwenpoot! Noem me een land, waar je zo iets als attentie krijgt!

De nieuwelingen werden allemaal bang gemaakt met het praatje, dat de grond van **heel** Timor vergeven was met bacillen van VD. Als bewijs vertelden ze het verhaaltje van een ambtenaar, die in de binnenlanden VD had opgelopen, omdat-ie alleen maar van de baleh-baleh was getuimeld. Ze wisten echter niet te vertellen of de goede man wel alleen sliep.

Het is niet algemeen bekend, dat er jaarlijks uit Koepang vele mannen met Australische scheepjes weg gingen om in de wateren nabij Broome parels te vissen. Broome was het centrum van de parelvisserij, nou ja, parels! Er werden wel eens parels opgedoken, maar het meest werd verdiend met de schelpen, die parelmoer leverden en de oogst aan tripang leverde ook genoeg op.

In Koepang konden de aspiranten zich laten inschrijven bij de Chinees Lie Soe Njan. Eenmaal in Broome gekomen begon het werk, waar ze 'n jaar-contract

voor hadden gesloten. Meestal was het erg hard werken, niet alleen als duiker, maar ook als schepeling. Na ommekomst werden ze met de z.g. "kapal Broome" teruggebracht, dik in de centen, een aardig mondjevol Engels sprekend, keurig in de kleren gestoken en natuurlijk was het daarna Wein, Weib und Gesang, ze strooiden het zuurverdiende geld met handenvol rond, zodat ze al gauw blut waren.
Ja, en zo was het begrijpelijk, dat velen van hen terug gingen. Lie Soe Njan zelf is akelig aan z'n eind gekomen: een contractant, die zich te kort gedaan voelde, heeft hem op de trap van zijn winkel doodgestoken. Toen Timor geheel in Japanse handen was gevallen, waren er in Broome nogal veel Timorezen afgesneden van hun geboorteland. Enkelen hebben dienst genomen bij de Koninklijke Marine, die hun zeemanschap zeer goed kon gebruiken.

*

Tenslotte enkele dingen over Portugees Timor. Vooreerst moet men bedenken, dat Portugees Timor werd gebruikt als verbanningsoord en dat Portugal alleen het hoogst nodige voor zijn eilandhelft deed, soms helemaal niets: wat viel er trouwens van te halen? Met gevolg, dat de hoofdstad Timor Dilly nou niet direct eruit zag als een vakantieoord, om het heel voorzichtig uit te drukken. Maar dat deed niets af aan de hartelijkheid en gulheid van de Portugezen, waarbij uiteraard veel Indo-typen waren. Ook op de andere helft leefden de Timorezen hoofdzakelijk van paardenteelt en aan de grens kwam het nog al eens tot incidentjes over verdwaald vee of Timorezen, die de vrijheid verkozen.
Eens in het jaar kwam er in Koepang een groep Portugezen voor een vriendschappelijk bezoek, dat altijd heel prettig verliep. Wie heeft er ooit gehoord van de jaarlijkse "Internationale" Portugees Timor - Nederlands Indië?
Eerst was er een uitgebreide rijsttafel, waarbij je deksels goed op je glas moest letten, dat de gulle Portugezen telkens bijschonken met hun heerlijke sopi manis. O.a. Lacrimae Christi en La Ranja de Setubal. Voor je het wist, had je hem om en als je erna moest voetballen, nog wel in die hitte, kun je je voorstellen, hoe zo'n internationale wel verliep. Ook waren er tenniswedstrijden. En in de avond zongen ze de echte Portugese liederen, zodat je kon beluisteren, welke bronnen de krontjong had.
Zo had Koepang zijn speciale bekoring, net als iedere andere willekeurige plaats in Indonesië, maar je moest leren om je ogen en hersens te gebruiken en je niet blind te staren op het heerlijke Java.



## REACTIES/COMMENTAREN OP KLEINE QUIZ

Zelfs de opsteller had niet alle tien vragen van de "kleine Quiz", T.T. 15-6-'73, foutloos kunnen beantwoorden. In gedachten zie ik hem als een tjapoengvanger, die het puntje van een lidi in de getah nangka draaide en daarmee op de tjapoengjacht ging. Heel geschikt overigens, want dat diertje bleef dan aan de getah vastzitten. Echter - de getah nangka is niet geschikt voor de vogelvangst. Vraag 10 - antwoord - als vogellijm wordt gebruikt de getah van de BENDO-boom.

Abonnee.

*

Een Javaanse vogelvanger gaf eens aan **Si Rambut Pitu** twee pakjes, is pisangblad verpakt. Het ene bevatte de getah van de BENDO-boom, verkregen door inkervingen in de stam te maken, het andere bevatte fijngemaakte bladeren van de daun ragiplant, die aan de voet van de bendoboom groeit: een middel om de getah niet te laten stollen. Zelfs grotere vogels worden hiermee gevangen. Uit de Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië namen wij over:
Benda, bendo, teureup (Sundanees), Artocarpus Elastica, familie van de broodboom, nangka en tjampedak. Behalve voor vogellijm gebruikt men ook de bast voor het maken van touw, de geroosterde zaden zijn eetbaar.

Rambut Pitu.

---

## Reactie op Timor Koepang!

De heer Th. Buur schreef:
Beurtelings kwam er elke week een KPM-schip uit Soerabaja en Makassar aan. Op zulke dagen leefde Koepang weer op, immers, contact met Java betekende voor velen een afwisseling van het leven op de eenzame plaats. De Chinese handelaar Tjay voer ruim 30 jaar als dekpassagier op de lijndienst Koepang-Soerabaja. Op de tussenliggende havenplaatsen nam hij bestellingen op, meest voor Chinese tokohouders, die Tjay dan op de terugreis afleverde; een soort "klontong ter zee" dus. Enig in het oude Indië.



## Indonesië kampt met nieuwe inflatie

In het laatste juni-nummer van het amerikaanse nieuwsweekblad Time staat een bericht over een te verwachten rijst schaarste in Zuid-Oost Azië. Indonesië wordt met name genoemd als een van de landen, waar een rijsttekort tot grote moeilijkheden kan leiden. Onafhankelijk daarvan wijst een briefschrijver in Jakarta daar eveneens op in een ons ter inzage gegeven epistel. Hij schrijft: "Ik maak mij zorgen over de rijstsituatie.

De regering wil een bufferstock aanleggen om de periode tussen de oogsten te kunnen overbruggen en doet nu pogingen de tani te dwingen zijn rijst te verkopen tegen Rp 25.- per kg, terwijl de handel Rp 50.- biedt. De handel is nu "illegaal" verklaard, maar dat helpt niet veel omdat de tani's weigeren te verkopen. Het bestuur komt daardoor tegenover de plattelandsbevolking in een moeilijke positie. Er is nogal wat onrust onder de boerenbevolking en de prijzen vliegen de hoogte in. Bovendien is, zoals je weet, de Rupiah gekoppeld aan de dollar en deze eens zo machtige en krachtige valuta blijft als maar zakken - de Rp dus ook. Op 1 juli zijn de electriciteitstarieven met 50 % verhoogd. De prijzen van vele andere dagelijkse levensbehoeften zijn de laatste paar maanden met 10-25 % gestegen."

Geen prettige brief, ditmaal...... maar overigens treft ons een zekere parallel in de ontwikkelingen daar en hier, of eigenlijk over de hele wereld. Geldontwaarding, financiele en monetaire moeilijkheden, prijsstijgingen. Zoals onze briefschrijver besluit: "Wat je ook doet, ook al heb je je levenslang r.t gewerkt om voor een redelijke oudedag te zorgen, je holt automatisch achteruit!"

---

## Wij en "het" schandaal

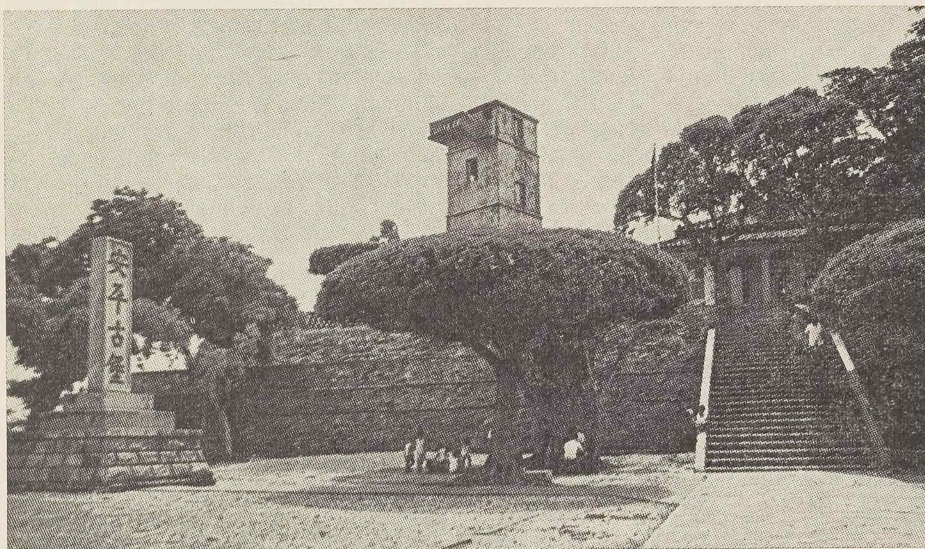
Een belangrijk deel van ons leven hebben Tjalie en ik samengewerkt: eerst aan het Bataviaasch Nieuwsblad, later aan de Nieuwsgier. Beide bladen vonden huisvesting in het bekende krantengebouw aan de Sluisbrugstraat, thans Jalan Pintu Air. Het mag wat gezocht klinken, maar dat feit betrekt ons bij ......het Watergate schandaal, dat thans zoveel drukinkt kost, om van belangrijker zaken maar te zwijgen. Uit Jakarta schrijft men ons namelijk:

"Je weet natuurlijk hoe men hier het Watergateschandaal noemt: Skandal Pintu Air. Nou, jullie hadden toch vroeger je kantoor in Jln Pintu Air!"

Wel, eerlijk gezegd, we wisten niet, hoe men in Indonesië dit politieke schandaal noemde, maar we zijn nu gewaarschuwd, dat we elk ogenblik een verzoek kunnen ontvangen om te getuigen in het Skandal Pintu Air......

JHR

# EEN VOOR ONS OPMERKELIJKE BEVRIJDINGSDAG



*Het AN PING kasteel op Formosa, gebouwd op de ruïnes van het voormalige fort Zeelandia, het laatste Hollandse bolwerk, dat in 1661 in handen van Koxinga viel.*

Uit het boek van Dr. H. J. de Graaf: "Geschiedenis van Indonesië" (pag. 331) citeren wij:

> Tenslotte moest de Compagnie toch toegeven, de Pescadores ontruimen en zich op Formosa vestigen (1624). 18 jaar later gooide men de laatste Spanjaarden er uit. Er werd een kasteel Zeelandia gesticht en de wilde volksstammen onder beheer genomen. Spoedig verdrongen zich er de Chinese jonken met hun kostbare ladingen zijde en porcelein. Ook het eiland zelve bracht een goede som op door zijn suiker, die de vlijtige Chinezen er produceerden. Het Christendom werd er in 1655 door acht predikanten aan duizenden Formosanen verkondigd, de Heilige Schrift in hun taal overgezet, het Fordaats.
>
> Een parel aan de kroon der Compagnie, die jaarlijks gemiddeld 3½ ton opbracht! 12 maart 1660 waarschuwde de 12e gouverneur, Frederik Coyett vergeefs, dat er een aanval dreigde van de vrijbuiter-patriot KOXINGA, die zich niet aan de omhoog gekomen Mandsjoe-dynastie had willen onderwerpen en het oude beroep van zijn vader I-Kwan, n.l. dat van zeerover weer had opgenomen. Deze laatste, nog een oude vriend der Compagnie, was door de Mandsjoe's verraderlijk in Peking vermoord, vandaar de dodelijke haat, die de zoon hun toedroeg. Op 1 mei 1662 sloeg de piraat het beleg voor het gunstig gelegen Zeelandia; 9 maanden later capituleerde men reeds, volgens sommigen voortijdig. Onhandige ontzettingspogingen waren jammerlijk mislukt. Coyett werd voor levenslang naar Ambon verbannen, wat door tussen komst van de stadhouder Willem III twaalf jaar werd......
> In 1683 namen de Chinezen zelf Formosa in bezit en bevrijdden er de laatste Nederlandse gevangenen. Koxinga's zoon, die zijn vader reeds in 1663 was opgevolgd, onderwierp zich loffelijk.

*

Niet lang geleden kreeg ik een gids voor toeristen op Taiwan (Formosa) in handen, waaruit de foto is overgenomen. Er is een verklarende tekst bij:

> "Cheng, of Cheng-kung (Koxinga) werd in 1623 tijdens de Ming-dynastie geboren als de zoon van een Chinese koopman, die in Japan reisde en gehuwd was met een Japans meisje uit de Tagawa-familie in Hirado. Toen hij 22 jaar oud was, schonk de Japanse keizer hem de keizerlijke naam Tsu en vanaf dien werd hij Koxinga genoemd. In 1661 bevrijdde Koxinga Taiwan van de Hollandse bezetting na zijn overwinning op het Hollandse leger na een felle strijd, maar hij stierf reeds in 1662 op 39-jarige leeftijd.
> Koxinga wordt vereerd in de Yenpingwan-tempel in Taiwan, waar jaarlijks op 29 april een dienst wordt gehouden ter nagedachtenis van zijn roemvolle en kleurrijke loopbaan.

En verder in een overzicht van de algemene feestdagen op Taiwan:

> De 29ste april is voor Taiwan de **Bevrijdingsdag** ter nagedachtenis van Koxinga's overwinning op de Hollandse troepen in de krijg van 1661, die een eind maakte aan de Nederlandse bezetting van Taiwan.

*

Wat er niet klopt, zijn de jaartallen en de levensbeschrijving van Koxinga's vader. Misschien dat de piraat zijn buit in Japan verkocht??? Ik herinner mij de finaal afdoende verklaring, die ik tijdens mijn schooljaren van een "leraar Geschiedenis" hoorde: "Koxinga was een Chinese zeerover; zijn naam is een verbastering van Kok Sing A, dat is toch wel voor iedereen duidelijk, nietwaar?" Tenslotte iets over de Japanse naam Tagawa. Vermoedelijk moet dit zijn: TOKUGAWA, de familie, waarvan de Shoguns ofwel de feitelijke regeerders eeuwenlang de macht in handen hadden, bovendien met de Keizer vermaagschapt. Een meisje uit die aanzienlijke familie tot vrouw te nemen, bracht wel voordelen mee. (zie: Japan's Imperial Conspiracy pag. 224 e.v.).

V. N. Moens

---

## Lodojo

In Uw blad van 15 juni 1973 Nr. 23, staat op de laatste alinea van het artikel **"De Matjan's Gadhoengan"** (blz. 17) ...... desa Gadhoengan, district **LODJA** van de afdeling Blitar."
Dit is foutief en moet zijn: **LODAJA** (uit te spreken: **LODOJO.)**
Ik weet de weg in LODOJO als in mijn zakken, - heb er jaren rondgezworven. En ik weet er veel over te vertellen. Ik ben er met mijn vriend, de Heer M. A. Reuter, Administrateur van de Koffie- en Cacao-onderneming **Penataran** ettelijke malen geweest in de djatibossen. Dus niet LODJA, maar LODAJA.
LODOJO is ontstaan uit het woord: Lo dojong = de scheve Lo. Lo is een wilde vijgeboom: **Pohon Lo.**

J. W. G. Retel Helmrich

Dank voor plaatsing van deze opmerking.
Met vriendelijke groeten,

J. W. G. Retel Helmrich.

---

## Ali Bin Joesoef

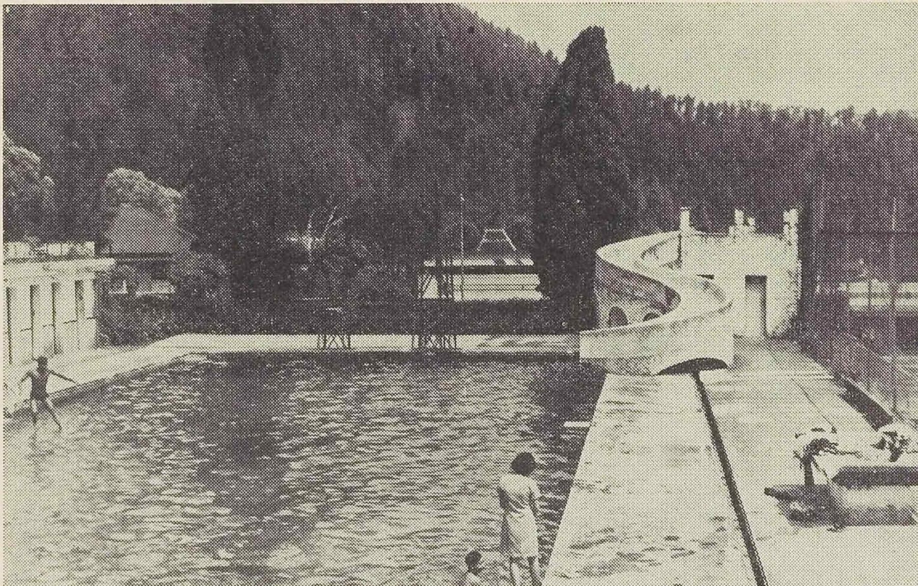
Het boek Ali bin Joesoef ontvangen en naar waarde genoten. Ademloos uitgelezen. Ik heb èn in Atjeh èn in de zuider en ooster afdeling van Borneo gewoond, dus het was levend voor mij, meer misschien dan voor een ander. Hoewel, hij schrijft zo beeldend, het moet iedereen aanspreken.

A. Moll-Lips



# KLATEN



*....Het zwembad in het bergplaatsje Tawang-Manggoe boven Klaten is er nog....*

Het zal de oud-Klatenners misschien interesseren dat ondergetekende in 1971 in Klaten geweest is. Voor wie er dertig jaar geleden is weggegaan als jongen van veertien is er wel erg veel veranderd. Veel huizen zijn verdwenen, de kernen van de ondernemingen Gajamprit en Kebonaroem bestaan niet meer, maar de Protestantse kerk, de Boei, het Waterschapskantoor bijvoorbeeld staan er nog wel, evenals de twee huizen waar ik vroeger heb gewoond. Nieuw is, naast een groot aantal huizen en scholen, een zeer moderne R.K. Kerk op de plaats van de oude. De bijbehorende school staat er nog. Naast de kerk wonen enkele Nederlandse pastoors, w.o. Pastoor Woerkens en Pastoor de Quay, een broer van de oud minister-president. Er is een grote R.K. gemeenschap in en rond Klaten. Klaten is met zijn omstreken een van de meest welvarende streken van Java. Men ziet het als een voorbeeld van ontwikkeling. Dit uit zich onder andere door het verplaatsen van alle winkels in de hoofdstraat ca. 10 meter naar achteren zodat er een brede moderne winkelstraat zal ontstaan. Maar dit betekent ook dat een oud inwoner de stad niet meer zal herkennen! De bomen van de Stationsstraat zijn vervangen door jonge tjemara's. Het politiebureau is geheel vernieuwd, het station en het Tabaksproefstation staan er nog, het laatste als schooltje. Het Proefstation is gevestigd in een naastliggend gebouw.

De welvaart (relatief) is te zien aan de vele redelijk uitziende scholen en huizen. Ook aan de geplaveide weg die van Gondang (de fabriek werkt) naar Kebonaroem loopt. Tussen Kebonaroem en Gajamprit is de weg nog in de oude staat. De Kalkbranderij is geheel verlaten en gedeeltelijk vernield.

Het woongedeelte rondom de vroegere huizen van Coolhaas/Rozema, Middelburg/Badenhuizen, van der Molen/van der Linde inclusief het straatje dat er door heen liep vormt nu een militair complex. Op de plaats van de Europese school is een geheel ander scholencomplex gevestigd. In goede staat is het vroegere huis van Thung / van Schreven. Hier bleek het hoofdkwartier van de leidende politieke partij de S. Golkar gevestigd te zijn.

Op een tochtje langs Kebon-Aroem ontmoetten we de Hr. Rooslan, gepensioneerd opzichter bij de proefvelden van het Tabaksproefstation zoals we begrepen. Hij woonde naast zijn eigen rijstpellerij en kende vele namen van Nederlanders die vroeger op de omringende ondernemingen woonden. Hetzelfde was het geval bij de vroegere bendy-rijder Djojoharsono die aan de weg woonde die langs het erf van de vroegere administrateur van Kebon-Aroem liep.

Zoals men overal in Indonesië ziet zijn de tuinen verdwenen en vaak tot zandvlakten geworden. Wel ziet men soms planten in een soort grote bak maar het gras is wel overal verdwenen om de kleinere huizen. Merkwaardig was de uitzondering die ook hier de regel bevestigde; op de plaats van een zandige oprit met vijver in het midden van ons laatste huis (Mangka) lag nu een grasveld! Ook hier vonden wij wat we overal zagen, vroegere velden waren nu pisangbossen geworden waardoor men het beeld vaak nauwelijks meer herkent.

Veel Klatenners zullen het bergplaatsje Tawang-Manggoe kennen. Ik ben er geweest en heb geconstateerd dat er veel huizen verdwenen zijn en veel bijzonder aardige nieuwe huisjes zijn bijgekomen. Het sportpark is er nog, zij het in verouderde en verwaarloosde toestand. Het cement om en in het zwembad is groen en donker geworden en de duiktorens waren plankloos. Het dak van de tribune is er niet meer en er is een kleine eetgelegenheid waar men voor 75 cent nassi-goreng kon eten! Het voetbalveld is een bewoond pisangbos geworden. Het terrein boven het sportpark is volgebouwd met huisjes. In Tjemara-sewoe staat thans een relay-zender van de televisie zodat men in Tawang-Manggoe de Djakartaanse televisie kan volgen. Van Hotel van Wessem is nog slechts het hoofdgebouw over, ernaast staan enkele kleine overgroeide ruïnes, overblijfselen van de vroegere logeerbungalows. Men kan nog altijd paardrijden in Tawang-Manggoe maar het zal wel niet meer voor een dubbeltje per uur zijn! Van Sarangan hoorden we van onze reisgenoten dat men daar nog altijd een confortabel hotel heeft waar 's avonds de bediende een houtvuurtje in uw open haard ontsteekt! Ik hoop dat ik met deze informatie de oud-Klatenners een genoegen heb kunnen doen.

P. H. Middelburg

---

## Makassaarse Rode Visjes Opgelet!

Abonnee P. Kuitert, thans woonachtig in de V.S., bracht begin 1973 een bezoek aan Udjung Pandang (Makassar) en heeft aldaar een lijst met de oude en nieuwe straatnamen samengesteld, die wij hieronder laten volgen. Misschien kunnen wij een voormalig inwoner van de stad helpen, die van plan is, er een bezoek te brengen.

**Hospitaalweg - Jl. Jend. Sudirman. Hogepad - Jl. Jend. D. A. Yani. Cantinelaan - Jl. Thamrin. Marosweg - Jl. Gg. Bawakaraeng. Prinsenlaan - Jl. Kajolalido Balai Kota (Gemeentekantoor). Raveleynweg - Jl. Slamet Riyadi. Gen. van Dalenweg - Jl. Sultan Hasanuddin. Justitielaan - Jl. Amaima Gappa. Bensbachsteeg - Jl. Ince Nurdin. Tromplaan - Jl. Chairil Anwar. Koningslaan - Jl. Sawerigading. Willemslaan - Jl. Sutomo. Prinsesselaan - Jl. Emmy Saelan. Lageweg - Jl. Lasinrang- H. A. Mappanyuki tot Station. Goaweg - Jl. Dr. Sam Ratulangi. Klapperlaan - Jl. Haji Bau - Walter Mongonsidi. Groentenlaan - Jl. Lagaligo. Schijfbergweg - Jl. Sunggai Seddang. Maradikajaweg - Jl. Gg. Latimojong. Ladjangiroeweg - Jl. Merapi. S.S. weg - Jl. Veteran. 3e Beroestr. - Jl. Bau Massepe. 1e Zeestr. - Jl. Ranggong. 2e Zeestraat - Jl. Ali Malakka. 3e Zeestraat - — — — Mesmanlaan - Jl. Mawas. Bessieweg - Jl. Lamaddukelleng. Daeng Tompolaan = same =. Datu Musingweg - = same = Jl. Osman Jappar. Strandweg - Jl. Somba opu. Wilhelminakade - Pelabuhan Hatta. Julianakade - Jl. Pelabuhan Sukarno. Prauwenhaven - Pelabuhan Perahu. Lae-lae eiland - Pulau Lae-lae. Lae-lae eiland (kunst) - Pulau Lae-lae caddi. Samalona eiland - Pulau Kayangan. Martadinata (K.P.M.-Kantoor). Nusantara Sulawes (Javasche Bank). Gowa Rate (naast Soos). Jampea (naast Grand-Hotel). Kakatua (Mesman Steenfabr.). Gowa Raya (naar Malino). "Grand-Hotel" =same. "Victoria Hotel" voormalig huis Gouv./Res. "P.S. Makassar" Fico flat.**



# DE BANDUNGSE 1 APRIL-MOP

Het zij mij vergund op het artikel in Tong Tong van 1 juni j.l. over de Aprilmop van 1 april 1923 te Bandoeng "de studenten filmden het leven op school" hier het volledige verhaal te geven en mijn drie - inmiddels overleden - medefilmers te noemen:
ir. R. Th. de Quant, enkele jaren voor de oorlog als irrigatie-ingenieuur overleden aan zwartwaterkoorts;
ir. J. M. I. Reitsma, op 17 april 1945 als verzetsman gevallen te Barneveld tijdens een illegale actie;
ir. C. P. E. van Oyen, op 8 mei 1945 overleden als krijgsgevangene te Pakan Baroe. Zij werden op 14 augustus 1970 mede herdacht met onze kransleggingen op de burgerbegraafplaats Tanah Abang, bij het Verzetsmonument "Ongebroken" te Rotterdam respectievelijk op het Ereveld Leuwigadja.

In maart 1923 besloten wij dat er eens iets moest gebeuren. Het zou een 1 april mop worden en wel het "in opdracht van Polygoon-Haarlem maken van een film over het onderwijs in Ned. Indië, bestemd als geschenk voor Hare Majesteit Koningin Wilhelmina voor Haar 25-jarig regeringsjubileum in augustus 1923."

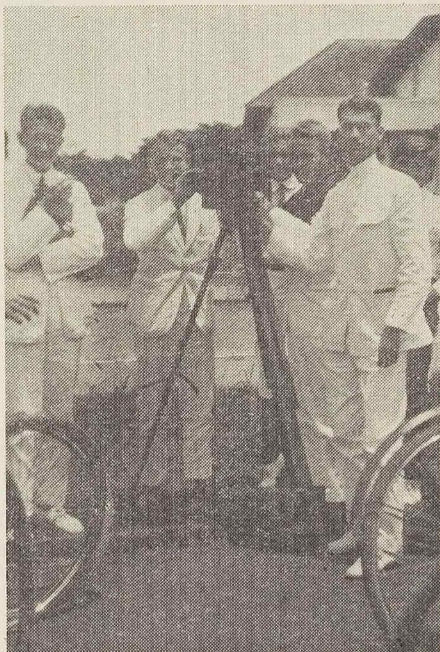
Aak Reitsma had een brief van Polygoon-Haarlem, waarvan het briefhoofd op deze bij besprekingen achteloos bij andere papieren gevoegde, brief wonderen verrichtte. Ik kreeg een heel oud filmopname-apparaat te leen met een driepoot en een zwarte doek - een soort camera-obscura met een met de hand verstelbare lens, één handel om de film en één handel om het toestel te draaien - met nog een rol bedorven film was onze uitrusting compleet en kon de speculatie op 's mensen ijdelheid beginnen.

Het liep van een leien dakje; wij werden overal enthousiast ontvangen, lessen werden onderbroken en lesroosters gewijzigd indien wij een speciale opname voorstelden van een natuurkundeles (met ingewikkelde proeven) of een aardrijkskundeles (met te verslepen zware maquettes van vulkanen, e.d.) of een zangles. En er bleken vele, nooit eerder van gehoorde, "zeer bijzondere" scholen te zijn, waarvan de onderwijzers ons op deze bijzonderheden wezen.

Gewoon onvoorstelbaar, dat de ijdele gedachte op een documentaire film te komen die o.a. voor onze Koningin zou worden vertoond, deze volwassenen blind maakte voor het onwaarschijnlijke, dat vier eerstejaars-studenten uit Bandoeng zulk een belangrijke opdracht kregen uit te voeren en daarbij van zulk gebrekkig materiaal werden voorzien.

Een enkele netelige vraag of het wel licht genoeg was in de leslokalen, pareerden wij met de 'verbaasde' wedervraag of de vragensteller dan niet op de hoogte was van de nieuwste lichtsterke lenzen en ultrasnelle films? "Ja ja, nu U het zegt, daar heb ik wel eens iets over gehoord", was dan de schuchtere repliek.

Naar later zou blijken een zeer gelukkige ingeving te zijn, besloten wij de redactie's van "de Preangerbode" en van de "Groene Amsterdammer" te Bandoeng in te lichten. Zij zouden ná



*De vier Aprilmop-tappers bij de voorbereiding van hun geslaagde stunt. V.l.n.r.: Cor van Oyen, Aak Reitsma, At Vrijburg en Theo de Quant. Een simpele onopgesmukte foto - maar wat waait er een zorgeloze en toch branië tijd uit tegemoet "sans pareil" als we vergelijken met veel bombast en voosheid van vandaag......*

1 april door enkele sappige stukken de balans van de voor en tegen ons ontstane groeperingen onder de burgerij van Bandoeng in ons voordeel doen overslaan.

Op vrijdag 30 maart publiceerden zij in overleg met ons, dat wij - op ons dringend beroep - toestemming hadden gekregen om bij hoge uitzondering de film éénmaal met publiek proef te draaien. Dit zou plaats vinden in de bioscoop van Pathé Frères op de Bragaweg naast de Sociëteit "Concordia" op zondag aanstaande (dit was toen 1 april) om 11.00 uur.

De bespreking echter met de eigenaar van deze bioscoop hadden heel wat voeten in de aarde gehad. Hij wilde er eerst niets van weten, omdat hij vreesde dat het gedupeerde publiek z'n bioscoop zou afbreken. Tenslotte zwichtte hij voor onze tegenargumentatie, dat zijn bioscoop een ongekende reclame zou krijgen.

Wij bereikten overeenstemming op de onzerzijds gedane suggestie twee daverende lachfilms te vertonen als pleister vooraf op de desillusie dat men -in het bijzonder de lagere schoolkinderen zich zelf niet op de film zou zien en zijn eis dat één onzer het publiek zou toespreken ter voorbereiding op de komende ontknoping. Daarna zou op het projectiescherm "1 april" worden geprojecteerd.

Op de bewuste zondagochtend was de eigenaar zelf aanwezig in de projectiecel van de propvolle bioscoop. Hij was echter zó zenuwachtig dat hij onze door het lot aangewezen spreker, Cor van Oyen, verzocht al meteen zijn toespraak te houden, geheel vergat de lachfilms te vertonen en reeds bij de eerste woorden van de spreker op het scherm achter diens rug 1 april liet projecteren.

Cor van Oyen, argeloos doorsprekend en spijt betuigend dat "de film" er nog niet was, dat hij hoopte dat deze bijtijds zou worden aangevoerd en dat in afwachting daarvan voorlopig twee lachfilms zouden worden vertoond, voelde wel iets van een onheilspellende stilte van het publiek tot deze plotseling werd verbroken door een kreet: "dat is een van die schoften, grijp hem!"

Omkijkend, grijnsde een levensgroot **1 april** hem tegen. Hij wist gelukkig aan de woede van het publiek te ontkomen door een nooddeur en via de sociëteit op een andere straat uit te komen. Hij kon echter zijn nieuwsgierigheid niet bedwingen en presteerde het "als een der gedupeerden" in een deleman tussen het vloekende en tierende uit de bioscoop stromende publiek te rijden. "verd......, ik heb mijn taxi pas over een uur terugbesteld"...... "Wij zullen die vlegels wel krijgen"...... "Wat een schoftenstreek, voor het gerecht met hen"...... hoorde hij hier en daar.

De telefoon van de Rector-Magnificus van de Technische Hogeschool stond al spoedig roodgloeiend en bleef dat meer dan een etmaal, met spontane felicitaties met deze kostelijke mop tot eisen van verwijdering van de T.H. en berechting van "die schoften". Ten slotte riep Professor Klopper ons op het stoepje.

"Goede studentenmoppen kon hij wel waarderen, maar wij waren bepaaldelijk te ver gegaan en dat wij zelfs kinderen van de lagere scholen hadden beetgenomen, dat was laf en minderwaardig, dat had hij van zijn studenten niet verwacht."

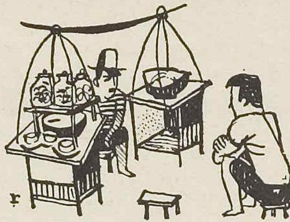
Op mijn antwoord dat afgesproken was geweest dat twee lachfilms zouden worden vertoond, maar dat de bioscoop-eigenaar zich hier niet aan gehouden had, repliceerde prof. Klopper: "Neemt U mij niet kwalijk, mijnheer Vrijburg, dat ik daarover even lach". Ik begon te koken en zei: "Als U daar zo'n behoefte aan heeft, lacht U gerust professor."

*lees verder volgende pag., 3e kolom*

# Mijmeringen over het Land van Herkomst (II)

*Hieronder vervolgen wij het reisverhaal van Frieda Swart, waarvan wij het eerste deel in T.T. No. 24 plaatsten) die haar geboorteland Indonesië na 25 jaar voor de eerste maal terugzag. - Red.*

*



Mijn verblijf in Jakarta was te kort om alle oude plekjes op te zoeken, want ik wilde ook nog naar Bandoeng, Jogja en Bali met op de terugweg een stop in Bangkok en dan is 3½ week maar krapjesan.

Ik had goede vrienden beloofd op de begraafplaats Tanah Abang te kijken naar het graf van hun zoontje en ik besloot dat maar als eerste punt af te werken. De auto met chauffeur van onze gastheer stond te onzer beschikking (ik reisde samen met een Hollandse vriendin die nog nooit in Indonesië was geweest) en ik zei Ibrahim waar hij heen moest. Wij reden door allerlei kampongs, die het bekende straatbeeld opleverden: rijk gevarieerde groenten-en fruitstalletjes, troepen betja kerels die hun honger en dorst stilden bij verkopers van diverse lekkernijen, een kleurig gewemel van mensen die hun inkopen deden. De weg was abominabel, niet geasfalteerd en morsig door de regen. Mijn vriendin keek haar ogen uit, dit was het Verre Oosten zonder enige opsmuk, maar ik had een vaag idee dat iets niet klopte. Toen Ibrahim eindelijk aankondigde dat we er waren, keek ik dan ook enigszins bevreemd om me heen. Ik herkende niets en vroeg aarzelend aan een van de vele omstanders: "Ini koeboeran Tanah Abang?" "Boekan", zie hij, "ini Petamboeran". Daar was ik nog nooit geweest en daarom herkende ik het ook niet. Ibrahim, niet in het minst onder de indruk, schudde van het lachen: "Eh, salaaaah!!" Wij dezelfde weg weer terug en toen wij tenslotte op Tanah Abang aankwamen herkende ik het weer, zoveel was daar niet veranderd. Zelfs de boom van kapitein Jas was er nog. Met een tros katjongs achter ons aan, gingen wij op zoek naar het graf. In het kantoortje hadden wij het nummer opgekregen. Het kerkhof zag er redelijk netjes uit, ook het betreffende graf. Toen ze merkten dat ik er een foto van wilde nemen, moest ik even wachten en werd haastig het gras gebabad.

Pasar Tjikini was wel grondig veranderd,, nu een keurig stenen gebouw Na een afmattende morgen winkelen hebben we daar heerlijk klappa kopjor ijs gegeten. Het smaakt toch het best in de Oost!

Natuurlijk heb ik in die weken alleen maar zalig gegeten. 's Middags deden we dat thuis. De kokkie wist er alles van en ik heb genoten van de verse kemboeng asem garam, die je met graat en al kunt opeten. Alleen maar een plok verse sambal oelek erbij en wat lalap, meer heb ik niet nodig.

De djongos keek met enige eerbied naar de hoeveelheid sambal die ik verzwolg en ik sta bij de bediendenschare dan ook bekend als die "njonja sambal". 's Avonds gingen we buiten eten in de "beneden-stad". Ik heb me bezat aan kepiting- en oedang schotels, die je daar in zo'n grote verscheidenheid kunt krijgen, evenals aan talloze stokjes saté, kambing, ajam, babi. Ik moet bekennen dat het eten een belangrijk deel van de vacantiepret uitmaakte.

Het was gelukkig nog mangistan- en ramboetantijd, en ook daarvan heb ik volop genoten. Bij Albert Heyn kun je ze af en toe ook krijgen, maar ik vind ze niet hetzelfde smaken.

Een bezoek aan mijn ouderlijk huis (waar nu een vriendelijke Menadonese dominee woont) bracht uiteraard mijn hele jeugd weer terug.

Al die huisfuifjes met uit die tijd bekende bands: Brown's Sugar Babies, de Silver Kings van Charly Overbeek Bloem, de band van Henny Busselaar. Wij kenden al die lui, dus kwamen ze bij ons spelen. 50 tot 60 gasten was gewoon, want iedereen nam weer zijn kennissen mee, als die toevallig op bezoek waren. De band speelde in de binnengalerij, gedanst werd er in de voorgalerij en gezeten in de voortuin. De "oudjes" zaten in de achtergalerij en de achtertuin. Behalve onvermoeid gedanst, werd er ook aan de lopende band geschranst: huzaren- en zalmslaatjes, pastei toetoep, halve maantjes, rissoles, weggespoeld met eindeloze glazen bier, whisky sodas en stroop. Onze huisjongen, Djapin, geholpen door zijn vrouw - die eigenlijk baboe tjoetjie was - en zijn dochtertje (dat haar dagen vulde met eindeloos koper poetsen en bikkelen) was onafgebroken in de weer.

Daartussendoor maakte hij nog ès poeter, vanille ijs, waar ma dan maresquin in deed en versierd met rode en groene bigarros (geconfijte kersjes). Tot in de kleine uurtjes duurden zulke feestjes. Of je zat 's avonds op de wit geverfde ijzeren tuinstoeltjes de wereld te hervormen met een stel vrienden tot een toekang saté voorbijkwam. Die werd dan aangeroepen en raakte zijn hele voorraad aan ons kwijt. De warm geroosterde stokjes werden hem gewoon uit de vingers gegrist. Onze eetlust werd in het minst niet gehinderd door de debatinglust!

Zondags werd er getennist en tegen twaalf uur kwamen wij met de hele troep thuis, waar pa met zijn vrienden aan het biljarten was. Iemand werd dan op de uitkijk gezet tot Bang Karim tevoorschijn kwam met zijn handel en die moest dan gado gado voor het gezelschap maken. Niemand maakte zulke lekkere als hij! Als wij verzadigd waren kon hij gelijk naar huis.

Het is gek, maar bij Indische mensen speelt lekker eten een zeer grote rol. Als je een tochtje maakt met een bus Hollandse mensen, wordt er altijd gezongen van "We gaan nog niet naar huis" en zo, maar als je met Indos op reis gaat, wordt er dadelijk rondgegaan met dozen lemper, pasteitjes, rissoles, spekkoek en noem maar op.

Nou zegt het Duitse versje wel:

"Dort wo man singt
Da setz' dich ruhig nieder

Böse Menschen kennen keine Lieder",
maar geef mij toch maar mijn etende landgenoten!

Frieda Swart

---

*vervolg. "De Bandungse 1-April-Mop"*

Professor Klopper liep rood aan, wees naar de deur: "Mijnheer Vrijburg, ik ken U niet meer, voordat U daarover Uw excuses heeft aangeboden." Daar dacht ik niet over, want ik voelde mij diep beledigd; ik verdween dus.

Ik dacht dat de drie anderen wel spoedig zouden volgen, maar eerst ruim een uur later kwam een hunner mij halen; Professor Klopper verzocht mij weer binnen te komen. Ik ging mee en nam mij voor de zaak niet verder op de spits te drijven en mij correct te gedragen. Dit hield dus in dat ik mij eerst aan professor Klopper moest laten voorstellen, want hij kende mij immers niet meer. En bij het binnenkomen van zijn kamer was het eerste woord hiervoor reeds over mijn lippen, maar verder kwam ik (gelukkig) niet.

Professor Klopper kwam met uitgestoken hand op mij af en zeide: "mijnheer Vrijburg, wij zijn beiden te ver gegaan, ik heb intussen van Uw collega's gehoord, hoe alles zich heeft toegedragen, gaat U a.u.b. weer zitten."

En van af dat moment hebben professor Klopper en ik een grote waardering voor elkaar gekregen en behouden,

Onze "zaak" is verder gedeponeerd en vermoedelijk mede door de gunstige persreacties over de "aprilkwink" was ook de publieke opinie reeds spoedig geheel op onze hand.

ir. G. S. Vrijburg





# HET GELUK VAN HET JAGEN

*"De jacht behoort tot het zuiverste repertoire van het menselijk geluk".*
JOSé ORTEGA Y GASSET

## Nog meer Harimau's (tijgers)

In de droge tijd zwerven de harimau's dieper het bos in. Prooidieren zijn herten, varkens, kidangs en ook wel boskippen.

Bij het volgen van een kudde olifanten, waaronder baby's kon ik wel eens een harimau snappen, die om deze kudde sloop. Of het hem te doen is om de baby-olifanten, dan wel alleen om de door de kudde opgeschrikte herten, kidangs en varkens te kunnen opvangen, heb ik nimmer kunnen vaststellen. Ik heb hem nog nooit een baby-olifant zien aanvallen, hoewel hij wel in staat is dit ongeveer één meter twintig hoge dier te doden. De moeder olifant houdt haar baby steeds in de gaten en bij dreigend gevaar kruipt het kleintje tussen de voorpoten van de moeder in en dan is er geen harimau hoe groot ook, brani om de olifant te naderen, want mama olifant is in staat met haar slurf de tijger te omstrengelen en hem daarna dood te trappen.

Door een kudde olifanten opgeschrikte dieren gaan niet aan de haal, maar blijven als aan de grond genageld staan en het is geen zeldzaamheid dat een hert door trekkende olifanten wordt doodgetrapt. De achter de kudde sluipende tijger komt dan op een zeer eenvoudige wijze aan zijn maaltijd. Het verhaal dat een tijger alleen een door hem gedode prooi verorbert is niet juist. Ik had eens bezoek van twee jagers uit Soerabaja, die jacht wilden maken op tijgers, olifanten en beren. Reeds enige tijd kwamen berichten van een tijger die kampong Gilas onveilig maakte. Kambings en honden had hij reeds buitgemaakt.

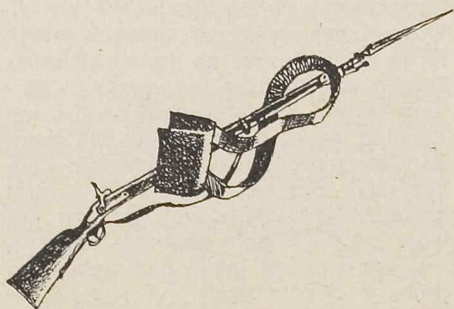
Op een avond dat het spoorwegpersoneel op de trap van hun verblijfloods aan het ngobrollen was, kwam een tijger om een hond te pakken, die tussen de benen van zijn baas lag te dutten. De sprong was echter niet goed berekend en in plaats van de hond, klauwde het roofdier in de baas z'n knieën. Deze schreeuwde moord en brand van schrik en pijn. De overige op de trap zittende mensen kwamen te hulp en de tijger moest met lege poten afdruipen. De gewonde man werd op een lorrie naar het ziekenhuis gebracht.

Sindsdien werd er na donker niet meer op de trap voor de loods gedongengd, arme zieltjes, want deze arbeiders waren Javanen, die ver van hun land echt gezellig over hun geboortestreek konden praten. Maar aan teruggaan dachten zij niet, want bij de Staatsspoor werd goed verdiend en achter de loods bracht een eigen



groententuin meer op dan gebruikt kon worden; het surplus werd op de markt verkocht en zo sneed het mes van twee kanten. Daar zij de traditionele kous om het geld in te bewaren niet bezaten, werden de contanten door moeder de vrouw omgezet in mooie gouden dinars, die met Lebaran op de kabaja werden gespeld.

Maar om op de harimau terug te komen. Een der jagers, de heer Lobry ging mee naar Gilas, waar wij ons door de spoormensen lieten voorlichten. Elke morgen kon men tussen de treinrails in het zand de verse sporen aantreffen van de rover, die in de omgeving rondzwierf. De spoorwerkers hadden juist een koe geslacht voor een te houden sedekah, omdat hun vriend het er levend van had afgebracht. Ik stelde de arbeiders voor de geslachte koe aan ons over te doen om als lokaas voor de tijger te dienen. Als deze geschoten was konden zij een dubbele sedekah houden, één voor hun collega en één voor de harimau. Zij gingen hier mee accoord en voor 25 gulden waren wij eigenaar van de koe, die wij naar een bosje naast de treinrails lieten vervoeren, om daar aan een boom te worden vastgebonden. Een mooie hoogzit van ongeveer 4 meter werd in een andere gemaakt, waar wij voor het vallen van de avond in plaats namen. In het begin zaten wij comfortabel, en zacht op een bed van bladeren, maar na enige uren werd het toch wel hard en echt wat je noemt klas kambing! Het was half donker toen de laatste trein naar Martapoera om ongeveer 7 uur voorbij denderde. Toen om 8 uur



de tijger nog steeds door afwezigheid schitterde, braken wij op en gingen naar huis terug.

De volgende middag namen wij onze zitplaatsen weer in, de heer Lobry gewapend met een Mauser kaliber .404, terwijl ik een dubbelloops kaliber 12 tjap Sauer hanteerde. Weer kwam de laatste trein aandaveren en ter hoogte van onze boom zagen wij de tijger vlak voor de locomotief de railbaan oversteken en in de richting van de vastgebonden koe wegduiken. Toen de trein was voorbijgeraasd probeerde de tijger het aas weg te trekken en toen dit niet lukte, begon hij ter plaatse aan de maaltijd.

Aan het luide smakken hoorden wij dat het vlees van de koe, die hij niet zelf had gedood, hem bijzonder goed smaakte.

De heer Lobry ontstak zijn electrische lamp, welke op zijn geweer was gemonteerd, bekeek nog even de tijger, die zich van het licht niets aantrok en knalde toen. Het goed gemikte schot deed de harimau omtuimelen.

Wij hoorden de deuren van de koeliloods openslaan en zagen daarna enige personen met fakkels in de hand naderbij komen. Toen ik zei, dat zij gerust konden komen was het een wedloop wie als eerste de harimau zou zien. Wij waren intussen uit de boom geklommen om onze buit te beschermen tegen eventuele beschadigingen, die de opgewonden mensen met hun meegebrachte parangs en speren konden toebrengen, zulks ter genoegdoening. Ook de snorharen moest je safe stellen. Die gebruikte men bij kiespijn om in een holle kies te steken en als door een wonder was de pijn verdwenen! Een zweefsleutelbeentje van een matjan in je beurs bewaard, zorgde er voor dat die steeds gevuld bleef.

Een mannetjes tijger heeft voorpoten, die van boven breed zijn en naar onderen smal toelopen; bij de wijfjes zijn ze nagenoeg recht toe recht aan. De tekening van het mannetje is ook veel mooier en contrastrijker. Het vlees wordt gegeten om je even brani te maken als de tijger zelf. Telkens als ik er een had geschoten kwamen mensen om een stuk vlees. Ik heb eerder nooit geweten, dat in mijn omgeving zoveel lafaards waren. Men deed ook wel vers tijgervlees als obat op een open wond; of het geholpen heeft? Ik heb het nooit gevraagd.

Is een tijgerjacht gevaarlijk? Zo lang je vanuit een hoogzit schiet, neen, want een tijger kan niet klimmen. Ik ben in het bos vaak tijgers tegengekomen, die mij ziende ervan door gingen. Een aangeschoten en in het nauw gedreven harimau kan gevaarlijk zijn. Maar als men in een gebied loopt waar een maneater is gesignaleerd dient men zich wel terdege in acht te nemen; zij zijn brutaal genoeg om uit een gezelschap, mits in gehurkte houding, zijn slachtoffer uit te zoeken. Ik heb ook verscheidene tijgers vanaf de begane grond geschoten.

In de omgeving van Tebing Tinggi was een koe door een harimau geroofd en in het nabije bos gesleept. Ik ging met de eigenaar van de koe achter het sleepspoor aan.

Het was tegen elf uur in de morgen toen wij de jacht aanvingen. Bij een tamelijk dicht begroeid kreupelbos hoorde ik ritselen en smakken. Ik kwam nog naderbij en kon toen heel vaag een tijger bij een wit geval zien staan; dat witte geval moest wel de vermiste koe zijn. Hij keek op noch om en bleef zich aan de koe tegoed doen. Na nog een paar stappen naderbij gedaan te hebben, kon ik de rover beter zien. Ik had toen een Mauser van het kaliber .404 bij me. Ik schoot en de tijger viel neer, de koe gedeeltelijk bedekkend. Ik wachtte nog een moment en gelukkig, want een ander exemplaar sprong als een flits uit het struikgewas tevoorschijn pardoes op de koe. Ik had meer dergelijke situaties meegemaakt, maar nu was ik toch wel even geschrokken. Toen ik mij hersteld had, mikte ik op de nieuwkomer en schoot. Ook deze viel om en zo had ik kort achter elkaar twee harimau's buit gemaakt.

De eigenaar van de koe zag lijkwit en stond op z'n benen te trillen. "Soedah mati toean", vroeg hij beverig en na ja te hebben geknikt ging ik mijn buit bekijken, gevolgd door de vreesachtige man.

Ik ging behalve met twee harimau's nog met een grote toendoen pisang naar huis, mij uit dankbaarheid gegeven. Voor de jacht op tijgers gebruikte ik in de regel een dubbelloops jachtgeweer, vooral bij avond.

K. Greeven.



# De "gang" van Kedoengtjowèh

Als u de titel van dit verhaal leest, dan denkt u vast aan een gang, een steeg. Nee, u moet het op z'n Amerikaans uitspreken 'gang', m.a.w. bende. Dat waren wij: Tjalie, Bill, Hilda, Winny, Shane, Maud, Richard, Eddie, Piet, Hetty, Deetje, Chris en Fietje.

Als er een feestje was en men nodigde één van de gang uit, dan kreeg men steevast de hele bende in huis. Dat kon zo gemakkelijk toen in Indonesië. Men keek niet naar één of tien gasten meer en een stel jongelui was altijd welkom, want dat bracht meer leven in de brouwerij. Eten was er altijd genoeg en wat drank betrof, er werden meestal genoeg kratten besteld om extra gasten nog te laven.

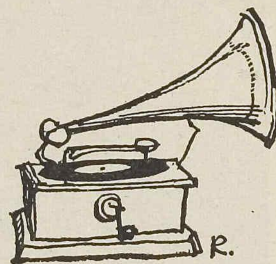
Ik heb het jaar 1954 in gedachten, bijna twintig jaar geleden dus. Wat hebben we een pret gehad. De gang was altijd voor pretjes te vinden. Fuifjes, picknicken, fietstochtjes naar het strand bij Kèndjèran voor pootjes baden voor de niet-zwemmers en zwemmen met kwallen voor de branie-zwemmers, autotochtjes naar 'boven', zoals Soemberwaras bij Lawang, waar je de nodige moed moest hebben om in het koude water te duiken.

Ik ga deze herinneringen ophalen in de hoop dat een ex-Kedoengtjowèher dit leest en zijn of haar kleine hersencelletjes beginnen te werken. Hilda zal zich nog wel de juf herinneren, waar de hond er met de biefstuk vandoor ging, of eigenlijk ging de biefstuk er met de hond vandoor, want het brok vlees was groter dan de hond. Hilda en ik kregen de hond met de biefstuk na een wilde jacht om de pisangbomen te pakken. De aanwezigen, die van deze biefstukjacht niets wisten, aten later met smaak de biefstuk op, alleen Hilda en ik aten er niet van en zaten maar te proesten van het lachen als er eentje zei: 'Hmm, lekker die biefstuk, zeg! Hoe kwam de gang eigenlijk aan de naam Kedoengtjowèh? Eerst had onze gang helemaal geen naam, maar toen we op een dag door kampongs en allerlei steegjes fietsten met z'n allen, riep Fietje opeens: 'Kijk eens, lui, Kedoengtjowèh staat hier op dit bord!' Die naam bracht ons in extase, het klonk zo lekker: de gang van Kedoengtjowèh. En de naam werd met algemene stemmen aangenomen.

Fietje, de jongste van de bende, was ook de bedrijvigste. Ondanks haar prille leeftijd, bemoederde ze ons, schold ons uit als we eens te baldadig waren, keek toe dat niemand vergeten werd bij een eetpartij.

Nee oma, of ja oma, plaagden we haar dan als ze ons tot de orde riep.

Dansen deden wij graag, en allemaal konden we wel dansen. Een nieuwe zelfuitgevonden danspas werd direct door allen overgenomen. Een bord pisang gorèng en glaasjes ès seteròp waren al aanleiding genoeg om te fuiven. Overdag dansen betekende heel




luid de pick-up aan met platen van Vaya Con Dios, Mona Lisa, Tennessee Waltz, Ten thousand miles, Heart of my heart. Toen was Bill Haley in en ook The Platters, The Dinning Sisters, Les Paul en Mary Ford. Sommige jongens droegen nog een korte broek, maar dat was geen bezwaar voor de danslustige meisjes. Het kleinste broertje van vijf jaar werd op de dansvloer getrokken en zelfs omaatje, bijna 70, huppelde vrolijk mee. Pa, ma, oom, tante, zij allen kregen de kriebel in de benen bij het horen van Bill Haley's See you later, alligator! en oud en jong sprongen in of uit de maat vrolijk rond. Als we maar pret hebben, was de leuze van de gang. Och, we waren een zorgeloze gang.

Het is alles bijna twintig jaar geleden. Het lijkt zo'n ver verleden...... Ik denk er echter graag aan terug en als ik mijn album doorblader, dan zie ik de glundere gezichten van enkele bendeleden.

Waar ben jij nu, Tjalie? En jij Bill??

Een ex-Kedoengtjowèher

**ABONNEES AMERIKA ATTENTIE!**

Uw abonnement (luchtpost $ 21.-; zeepost $ 17.-) kunt U per check voldoen aan:

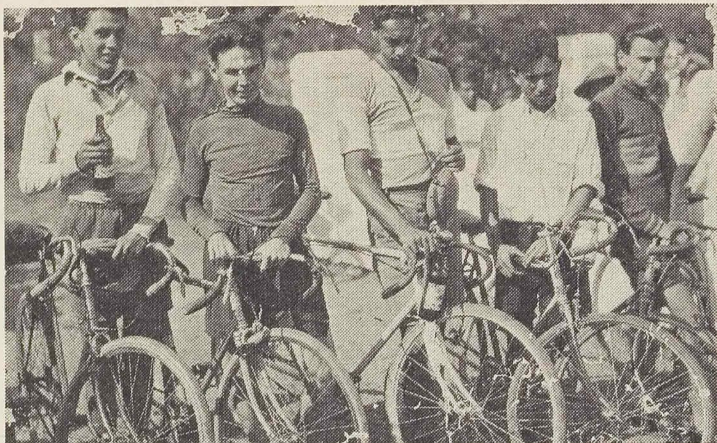
(verhoogd i.v.m. de koersdaling!)

**Roy Steevensz, c/o Kushi House, 7357 Franklin Ave., Hollywood, California.**

Indien U Uw Tong Tong niet hebt ontvangen of Uw exemplaar beschadigd is, en U een ander wenst, kunt U zich ook wenden tot Roy Steevensz.

**Naar Den Haag schrijven duurt lang!**

# WIELRENNEN IN INDONESIË



*van links naar rechts: van Loon, Raes, van Heel, een Chinese wielrenner, naam onbekend, Jan Ligtvoet, na een 80-kilometer race.*

Verschillende malen heeft Tong Tong artikelen geplaatst over de wielersport in Indië. Hieronder volgt een verslag van een wielerwedstrijd die gereden werd in het kader van de I.S.I.B. (Internationale Sport in Badoeng) in het jaar 1928. - Red.

*

I.S.I.B. Internationale Sport In Bandung 1928.
Dit evenement werd een eerste en ook laatste poging in internationaal verband van het Indië onder Nederlands beheer.
Onze P.R.M.V. zou in de afdeling rijwielsport meedoen door het uitschrijven van de weg-race Bandoeng - top Nagrekhelling en terug; een afstand van 70 km met weinig stijgend terrein en voor Raes en mij niet zo aantrekkelijk, omdat wij niet onze uitputtingstactiek zouden kunnen toepassen om de sprinters uit te schakelen.
Niettemin schreven Ed en ik toch in, zogenaamd voor de gezelligheid, maar wij trainden noest om onze snelheid te verhogen. Gevaarlijk waren de renners v.d. Poel - de gebroeders Burki, en Harms - Wim v.d. Putten, alsmede de "groot-verzet" (1 op 4) renners Koppen - v. Heel - Kareltje Ligtvoet en een Chinees wiens naam mij ontschoten is.

Verder deed er geloof ik als enige buitenlander een Filipino mee.
Zoals verwacht, ging het er op de vlakke weg afschuwelijk ruig toe. Iedereen had haast en de pure berggeiten konden niet anders doen dan in het kielzog van de "bliksem-actie-mensen" trachten mee te komen.

Bij de eerste stijging van de enige, zes km lange helling, rukte Raes op en ik volgde volgens rooster hem aflossend door de kop te nemen, elke keer wanneer mijn longen het toelieten. Een voorsprong hadden we vlug bereikt, maar op de terugweg - helling af en vlak - werden we weer al lachend en joelend ingehaald en zo ging het met een moordende snelheid verder. In zo'n tempo naderden we snel het eindpunt dat ter hoogte van het "Sidolig" voetbalveld lag.

Even voor de Gemeente-grens ± 1,5 km van de finish begon Kareltje Ligtvoet een zelfmoord-eindspurt, en omdat eerst niemand reageerde, ontstond er een flink gat tussen hem en de rest. Toen spurtte Raes hem achterna met mij aan zijn achterwiel vastgekleefd. Door ons klein verzet kwamen wij los en snel bij de uitgeputte Karel. Er waren toen echter nog 200 m te rijden en de heren v. Heel en Harms waren op snelheid gekomen en stormden ons met langzame trapbewegingen hun fietsen vooruitjagend voorbij. Ik kon nog net, schuilend achter het stevige brede lichaam van Harms jr. meekomen en zoals alle andere keren kwam mijn 2e reserve mij bij het zien van de menigte bij de eindstreep te hulp en vooruitspringend kwam ik Harms voorbij en kon ik tjangak van Heel net op de streep met een banddikte kloppen. Dus na mij kwam van Heel no. twee en Harms werd derde.

Ik heb mij beperkt tot het beschrijven van de voornaamste rennen, omdat er een boekdeel van te produceren is en naar ik vrees een verduveld vervelend geval.
Het is toevallig, dat ik in deze prominente wedstrijden excelleerde, maar achteraf niet zo verwonderlijk; ik trainde onmenselijk veel en hard en had alles voor deze sport over, terwijl ik de geluksgodin aan mijn zijde had.
De laatste belangrijke race was er echter één met een heel andere uitslag. Het traject Bandoeng - Garoet v.v. was na Garoet golvend-hellend, met als knaleffect de 2 km lange en ± 20 % Nagrek-helling, die zo steil was, dat er voor het fietsend bedwingen van deze verschrikking een aparte prijs werd uitgeloofd.
Tijdens de training werd zoals altijd de weg verkend en de tactiek overwogen. Ik voor mij had besloten om op de hellingen af naar Garoet mijn fiets te laten voortrollen met de grootst mogelijke snelheid om zoveel mogelijk renners af te schudden en na Garoet uit te lopen om de Nagrek-helling met een voorsprong te bereiken, want alweer vreesde ik de bergprestaties van Raes. In het begin leek alles te lukken; bij het keerpunt was de groep renners gedecimeerd en dat gaf een rustig gevoel op die smalle bergwegen. Van een onoplettendheid van Raes maakte ik gebruik om aan een nuttige voorsprong te knutselen. Ik ging fijn op dat golvende terrein, maar eindelijk moest ik overwegen om mijn wiel op bergversnelling om te zetten, want de muur deed zich door zijn wat steil begin in mijn benen voelen.

Haastig afstappend en al omkijkend naar de grimmig naderende Raes, deed ik de nodige handelingen. Snel - veel te snel - in paniek, zette ik mijn achterwiel om en toen ik weer reed, steeg Ed af om zijn fiets klaar te maken. Gerustgesteld door de nog aanwezige voorsprong trapte ik energiek het bergavontuur tegemoet, toen opeens ......liep mijn fiets vast en mijn ketting van het tandrad; ik had zojuist te paniekerig gehandeld en verzuimd de vleugelmoeren voldoende vast aan te draaien.

Terwijl ik de schade herstelde, snorde Raes regelmatig als een locomotief voorbij. Ik verloor alle moed en ik kroop de helling op en toen die krankzinnige Chinees, die ik reeds eerder noemde, mij nog, al rennnend met zijn fiets aan de hand voorbij snelde, liet ik mij op de wegberm vallen en wilde ik het opgeven, terwijl ik eigenlijk nog veel troeven in de hand had; ik had me goed voorbereid en was in goede conditie. Het is aan mijn vrienden te danken: ze hebben mij op de been geschreeuwd en gescholden, ik kwam nog als slechte derde aan. Uitslag van die wedstrijd: 1 - Raes in 4 uur 3 min. 24 sec.; 2 op een paar minuten de loop-Chinees en op heel veel minuten treuzel van Loon.

Deze race was de laatste, die P.R.M.V. uitschreef; korte tijd later werd de club ontbonden. In ± 1938 kwam er een andere en maar korte wielerperiode. Er kwam zelfs een wielerbaan, waarop zelfs stayer-wedstrijden achter grote motoren werden verreden.
Deze baan stond in het Decca-park te Batavia. Alhoewel ik verscheidene evenementen heb bijgewoond, kunnen mij geen namen of prestaties te binnen schieten. Misschien zwak geheugen, koerang djenkol si.
Kortgeleden kreeg ik verscheidene oud-renners aan de rijsttafel en door dat gezelschap van die imposante figuren en blinkende bruine schedels werden de wedstrijden weer hijgend en krakend uitgereden; wij hebben toen gelachen om de legio anecdoten en grappige situaties en gesmuld van de ajam panggang en oerap oerap.
Wat een verleden - machtig - wat een mieterse tijd - hoe intens genoten en leefden wij jonge mensen toen!

F. H. van Loon




Alleen bij vooruitbetaling. Minimum f 5,— van 1 tot 3 regels, per regel meer f 2,— meer. Voor niet-abonnees dubbel tarief. Maximaal aantal regels 6. Voor advertenties onder nummer f 1,50 meer voor opzenden van ontvangen brieven. Voor opzenden brieven onder nummer naar het buitenland totaal f 2,50 meer.

M.O.R. Handels-, Financ., Ass. Kantoor. Grijpt Uw kans: kies zelfstandigh. door groei en zekerh. v. Uw spaargeld. TORREVIEJA/ALICANTE: bungalows v.a. f 37.000,— (incl. meub.) zeer econ. Ook te huur v.a. f 295,—/f 345,— p.w., 3-6 pers. COSTA DEL SOL appartem. v.a. f 56.000,—. Inl. tel. 070 - 65 40 49.

Participatiebew. f 1250,— p.st. rente 12 % p.j. Contract. 10 j. gegar. FLORIDA V.S. grondst. v.a. f 8000 — term. bet. ± 8 j. Verzeker.: 1e, 2e, tophyp. N.B. autoverz. in 2 of 3 term. Inl. 2e Schuytstr. 84, Den Haag, Tel. 65 40 49, b.g.g. 29 99 69 voor belegg.

JASKI - Postbus 384 - Hilversum, vraagt te koop: Smalfilms, Boeken, tkn., geschr., schild. van Ned. Indië. Br. met prijsopg.

Zuid Spanje. Kok biedt zich aan Ind./Holl. keuken. Vaste werkkring. Br. onder Nr. 2580

In "Gedenkboek Ver. v. Ambt. B. B. in N. I." tegengekomen de namen F. en W. Hartsteen op blz. 132. Zou gaarne kontakt opnemen i.v.m. event. familierelatie in 19e eeuw. Inl. aan: Mr. E. R. Schuddeboom, Mozartlaan 15, Den Haag. Tel. 070-252952.

Indisch meisje, 18 jr. (1e jaars-studente) zoekt kamer in Utrecht. C.V., gebruik douche en keuken. Liefst bij fam. uit Indië. Br. m. prijsopgave onder Nr. 2581.

ATTENTIE!! AWAS! AWAS! AMERIKAANSE RIJST, halve en hele Balen. INDISCHE en CHIN. producten. Gratis thuisbezorgd, alleen Den Haag en omgeving. Vraag Prijslijst. R.V.O. Handelsond. Postbus 9702, Den Haag.

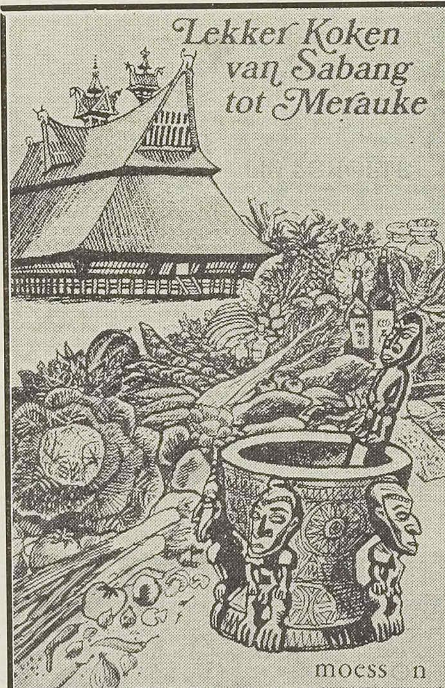
☆

**plaats een Ting Ting**

**altijd raak!**

☆ ☆








**ABONNEE'S** 

**WERFT ABONNEE'S!!!**

# VACANTIE SLUITING

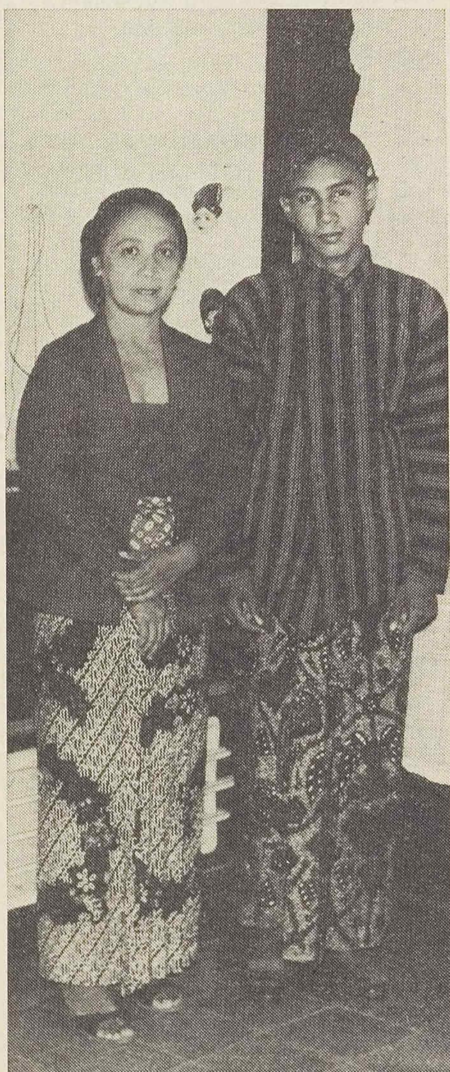
## 15 juli tot en met 15 augustus

## BOEKHANDEL EN TOKO TONG TONG

Dat betekent dus ook 4 zaterdag-verkopen TUTUP: 21 en 28 juli en 4 en 11 augustus. 18 augustus bent U weer welkom!

Vacantie is het niet voor ons personeel, want van de sluiting maken we gebruik om onze zaak op orde te brengen en schoon te maken, dat is er door de drukte van de laatste maanden niet van gekomen. Administratie, advertenties en abonnementen blijven open. Ook kunt U bestellen, telefonisch of schriftelijk en we zullen als de tijd het toelaat ook de verzending zo vlot mogelijk doen. **Maar we hopen dat U begrip hebt voor de noodzaak van de sluiting en het "binnenwippen" uitstelt tot augustus. Dank voor de medewerking en Uzelf een prettige vacantie toegewenst!**

Tong-Tong,
Prins Mauritslaan 36, Den Haag
Tel. 54 55 00



Wat weten die Javaanse vrouwen sarong en kabaja toch mooi te dragen, hoe sober maar toch mannelijk waardig staan de surdjan en de blangkon (jasje en hoofddeksel de Javaan. Een mooi plaatje, waar je met genoegen naar blijft kijken, radend wie het zouden kunnen zijn: de vrouw van de regent van Loemadjang met zoon misschien? Ach wel neen, gewoon mevrouw Bastiaans met zoon Rudi. Toen de foto gemaakt werd in 1964 werkte ze bij de ANIEM (electriciteits mij.) Surabaya en toen ter gelegenheid van hoog bezoek door het personeel een aubade werd gebracht kon ze de verleiding niet weerstaan zich "in stijl" aan te kleden. Het dragen van sarong kabaja is de Indische "aangeboren" en ook al is het nooit haar dracht geweest en piekert ze er niet over er ooit in te lopen, het past ineens goed en op slag is daar die vrouwelijke distinctie en aloes-heid die je bij alle Aziatische vrouwen in nationale dracht aantreft. Ook al is het materiaal gewoon gestreepte leerik (katoen) zoals hier.

Mevrouw Bastiaans zit allang niet meer bij de Aniem en allang draagt ze uitsluitend japonnen. Dat kan ik weten want ze werkt nu bij de boekhouding van Tong-Tong. Wij krijgen nooit hoog bezoek hier (wel inbrekers!) en aubades brengen doen we ook al niet. Maar sarongs en surjans en blangkons genoeg!

L.D.



**Bloeiende flamboyant in een Indisch landschap, een stukje tropen aan de muur!**
Wandtegel inclusief porto *f* 7,50
In de winkel *f* 6,50.
(de tegel is niet hitte-bestendig, dus niet als onderzetter gebruiken)

# BOEKHANDEL TONG TONG

NIEUW:

**Operatie Neushoorn (operasi badak)**
**R. Schenkel** *f* 19,50
Een boek voor alle dieren- en avonturenliefhebbers! Prachtig geillustreerd.
Verhalen uit India,
vert. uit het Sanskrit *f* 8,90
Een ereschuld ingelost
(met vele foto's) *f* 30,—
(Herdenkingsboek 15 Aug. 1970. Opgedragen aan allen die in het voormalige Ned. Indië het leven verloren)

**Bahasa Indonesia**

| | |
|---|---|
| Kamus Belanda, Kramer | *f* 39,50 |
| Kamus Inggeris (Ind./Eng - Eng./Ind.) | *f* 43,60 |
| Indonesisch op reis | *f* 6,30 |
| Kamus kantong Belanda (zakwoordenboek) | *f* 3,90 |
| Pelajaran Bahasa Belanda | *f* 3,90 |
| Dasar Bahasa Belanda | *f* 11,50 |
| Leerboek bahasa Indonesia, Pr. dr. A. Teeuw | *f* 15,60 |
| Indonesia Language voor English students | *f* 5,90 |

**2 prachtige FOTOBOEKEN van HEIN BUITENWEG:**

**Het land waar de gamelan klinkt *f* 19,50**

**Wat wij in ons hart sloten (herdruk) *f* 19,50**

**Bestel nu per giro 6685, boekhandel Tong Tong (geen bedrag invullen, portokosten komen er nog bij)**

**Binnenkort verschijnt:**
"Patchwork ABC" - Alice Timmins.
Creatief werken met lapjes
*f* 17,50, porto *f* 2,25

**Hopen dat U niet op dieet hoeft te leven, maar als dat zo is dan helpen deze boekjes U misschien het leed te verzachten:**

**Gerechten voor suikerpatienten J. J. C. Mantz *f* 7,90**

**Gerechten voor maag- darmpatienten - J. J. C. Mantz *f* 7,90**

**Gerechten voor gal- en leverpatienten - Mary Hirschel *f* 7,90**

**Gerechten voor zoutloos en zoutarm dieet - J. J. C. Mantz *f* 7,90**

**Op alle boekjes komt 90 ct. porto Boekhandel Tong Tong, giro 6685**




sekali Van Nelle
tetap Van Nelle

**VAN NELLE**